SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DE LA TRESTIANA, COM. GRIVIŢA, JUD. VASLUI.

EUGENIA POPUŞOI

Necesitatea salvării de la distrugere a unor complexe de locuire aparţinînd culturii Criş[1], precum şi aprofundarea aspectelor acestei culturi în Moldova, a determinat programarea săpăturilor arheologice în staţiunea de la Trestiana, com. Griviţa, jud. Vaslui.

Satul Trestiana este situat la circa 5 km sud de oraşul Bîrlad, pe partea stîngă a şoselei naţionale Iaşi—Bîrlad—Galaţi.

Punctul „Trestiana", se înscrie în seria „teraselor inferioare ce mărginesc lunca din stînga rîului Bîrlad"[2], aflîndu-se la circa 50 m nord de satul Trestiana şi circa 3 km sud de oraşul Bîrlad. Marginea sudică a aşezării este secondată de pîrîul cu acelaşi nume, care desparte vechea aşezare neolitică de actualul sat.

Săparea staţiunii a început în anul 1964[3], printr-un şanţ longitudinal (S.L. 1964), de 115 m×2 m, orientat V—E, a cărui prelungire ulterioară să permită extinderea în susul pantei, în vederea stabilirii laturii estice a aşezării. În campaniile care au urmat (1965—1974), secţionarea suprafeţei a fost făcută prin şanţuri perpendiculare şi paralele cu S.L. 1964[4], efectuîndu-se în acelaşi timp şi lărgirile necesare, prin casete, pentru stabilirea formei şi dimensiunilor complexelor de locuire, precum şi pentru dezvelirea mormintelor semnalate în timpul săpăturilor.

În felul acesta, la sfîrşitul anului 1974, suprafaţa sondată la Trestiana este de peste 2 700 m², descoperindu-se 16 locuinţe, 38 de morminte (încadrate cronologic în etape istorice diferite), 4 vetre, în afara complexelor de locuire, un cuptor şi două alveolări ale terenului folosit pentru depozitarea resturilor menajere. În afară de acestea, ar fi de menţionat o zonă (posibil un depozit) de unde s-au colectat boabe de cereale carbonizate.

Stratigrafia terenului şi a depunerilor arheologice, aşa cum ne-o oferă S.L. 1964, se prezintă astfel:

1. Solul vegetal actual, gros in medie de circa 0.20 m, conţine foarte multe fragmente ceramice de tip Criş, datorate unor lucrări agricole mai vechi[5].

---

[1] Aşezarea neolitică Criş de la Trestiana a fost descoperită în anul 1960, de către colectivul muzeului din Bîrlad, cînd s-au adunat de la suprafaţa solului numeroase fragmente ceramice scoase la iveală prin săparea fundaţiei grajdurilor C.A.P. Griviţa şi prin gropi pentru lutul folosit de locuitorii satului la construcţiile actuale.

[2] V. Tufescu, *Revista geografică*, 1940, 3, p. 9.

[3] La cercetările din anul 1964 a participat din partea Institutului „A. D. Xenopol" Iaşi, Marilena Florescu.

[4] Orientarea şanţurilor a fost determinată de construcţiile actuale şi furajele depozitate pe suprafaţa aşezării.

[5] Din informaţiile primite de la locuitorii satului Trestiana rezultă faptul că terenul a fost cultivat cu ani în urmă.

2. Humus negru măzăros, a cărui grosime este, în medie, de 0,35. La baza acestuia se găsesc resturile celui de al doilea nivel de locuire caracterizat prin locuințe de suprafață.

3. Stratul brun-cafeniu, relativ compact, gros în medie de 0,15 m. În acest strat se găsesc resturile nivelului 1 de locuire, reprezentat de locuințe semibordei.

4. Stratul galben argilos, cu concrețiuni calcaroase, gros în medie de 0,35 m. Este stratul care prezintă puternice perturbări, uneori urcînd și întrerupînd solul brun-cafeniu. Conține foarte rare fragmente ceramice de tip Criș, pătrunse prin gangurile de rozătoare. În acest strat pătrund gropile mormintelor descoperite aici.

5. Strat galben nisipos, steril din punct de vedere arheologic.

Observațiile stratigrafice ne obligă să facem unele sublinieri. Astfel, succesiunea stratigrafică înregistrată, datorită perturbărilor pe verticală a stratului galben argilos cu concrețiuni calcaroase, indică diferențe de grosime (pe toată lungimea), a fiecărui strat și uneori la imposibilitatea de a surprinde, pe suprafețe relativ mari, a unora dintre acestea. Totodată, perturbăriie amintite, au determinat vălurirea suprafeței de călcare pentru neoliticii așezați aici.

Cît privește depunerile arheologice, remarcăm prezența a două niveluri stabilite, cu precizie, prin suprapunerea semnalată în sectorul vestic al așezării, unde L. 3 (semibordei) este suprapus, parțial, de L. 2 (locuință de suprafață), între cele două niveluri existînd un strat cenușos, gros de 8—10 cm (fig. 1).

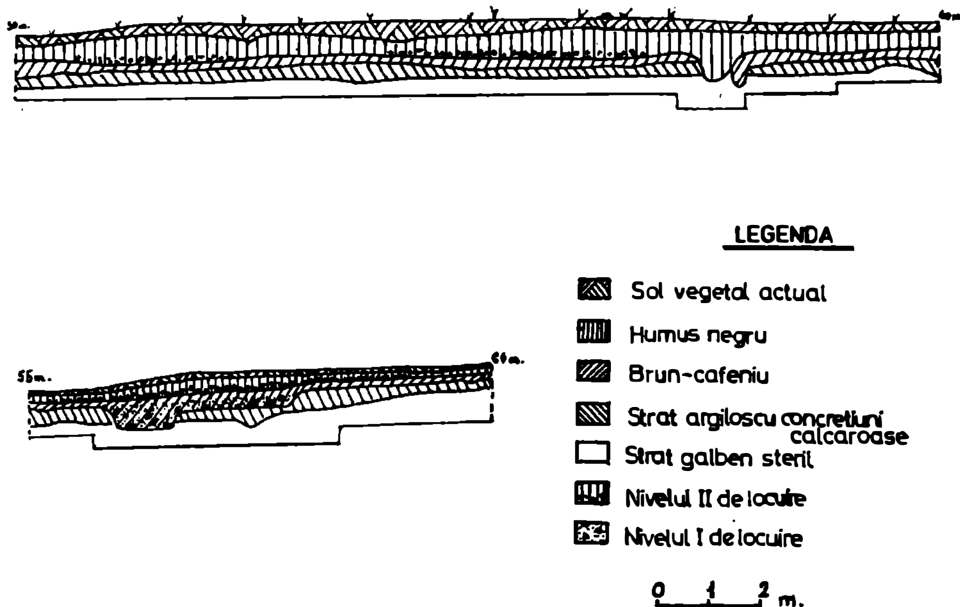

Fig. 1 — Trestiana. Secțiuni profil.

Locuințele și vetrele.

Nivelul I, cuprinde o locuință semibordei (L. 3). de formă relativ rectangulară, de 3,80 m × 2,60 m. Groapa semibordeiului coboară pînă la adîncimea de 0,60 m față de solul actual. Neprezentînd nici o urmă de podea, delimitarea ei s-a făcut pe baza resturilor de cultură materială, amestecate cu cenușă și împrăștiate pe toată suprafața. De asemeni, remarcăm prezența resturilor de la o vatră, în colțul de nord-vest al semibordeiului, din care s-a păstrat, nederanjat, doar colțul de vest. În rest, lipiturile acesteia zăceau răsturnate, în apropiere, pe un strat de cenușă. Vatra, construită direct pe sol, are o culoare gălbuie-albicioasă, folosindu-se pentru lipirea ei un amestec cu mult nisip. Spărturile vetrei nu depășesc 4—5 cm grosime.

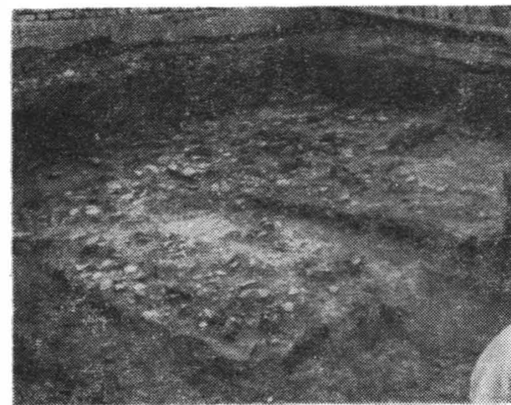
2

1

4

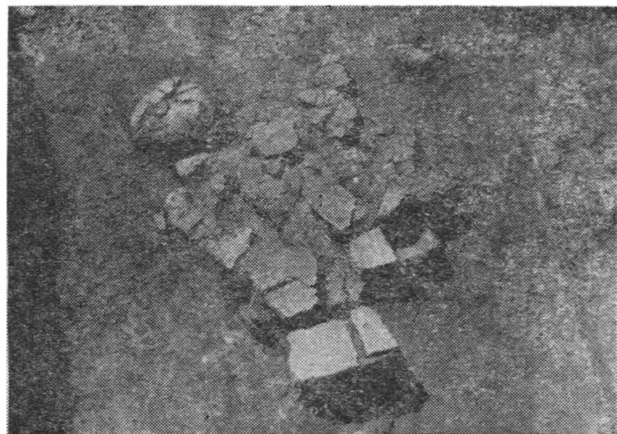

3

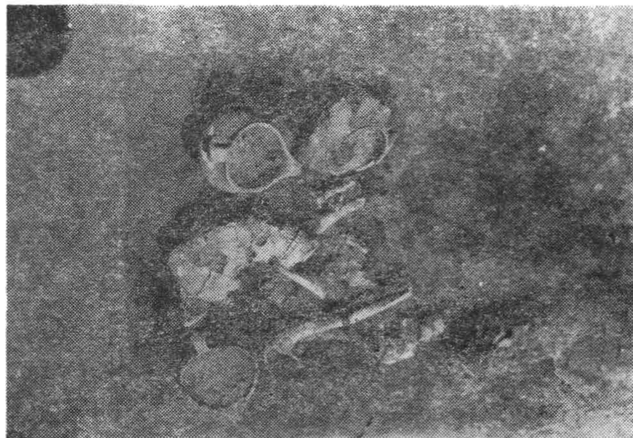
Fig. 2 — Trestiana " 1. Cuptor ; 2. Vatră ; 3. L 11 (detaliu) ; 4. L 12.

1

3

2

Fig. 3 — **Trestiana**: 1. Mormîntul 26 ; 2. Mormîntul 35 ; 3. Mormîntul 32.

Lingă vatră, spre sud, a fost surprinsă o groapă ovală (1,30 m × 0,60 m) care coboară, față de nivelul semi-bordeiului cu 0,50 m. În jurul vetrei, dar mai ales în groapa din apropiere, s-a găsit o mare cantitate de cenușă în care erau amestecate numeroase fragmente ceramice, oase de animale, unelte din silex și obsidiană, topoare șlefuite, un fragment de idol zoomorf și unul antropomorf etc.

Vetre similare, cu groapă în apropiere, s-au întilnit la Balș „Valea Părului"[6] și la Leț[7].

Nivelului I îl poate fi atribuită și L. 10 (1969), din care s-a păstrat doar latura vestică, pe o porțiune ce înainta spre interiorul locuinței cu 1,10 m. Colțul de S—V al locuinței a fost suprapus de colțul de N—V al L. 11 (1969), nivelul II, distrusă, la rîndul ei, de aceeași construcție actuală (fig. 2/3).

Cîteva fragmente de lipitură, ce indicau o vatră, au fost găsite în colțul de N—V al L. 10, unde s-au semnalat și cîteva fragmente de chirpic. Distrugerea locuinței nu ne-a permis alte observații.

Aceluiași nivel îl atribuim și celor trei vetre (V 2 ; V 3 ; V 4), descoperite în afara locuinței pe latura de sud a așezării.

V. 2 descoperită în 1970 pe S. 39, la adîncimea de 35 m, la baza solului brun-cafeniu, este o construcție simplă, fără o amenajare specială. Focul s-a făcut pe o fățulală subțire, aplecată direct pe sol. Forma vetrei este ovală cu diametrele de 0,62 m × 0,40 m. În jurul ei, urmele focului se extind cu încă 10—15 cm (fig. 2/2 ; fig. 5/1). Pe vatră și în jurul ei nu s-a găsit nici un material arheologic.

V. 3 a fost descoperită în 1970 pe S. 38, la adîncimea de 0,35 m, la baza solului brun-cafeniu. Din punct de vedere al construcției și formei se aseamănă cu *V. 2*, avînd dimensiuni ceva mai mici (fig. 5/2). Pe vatră și în jurul ei nu s-au găsit nici un fel de materiale.

V. 4, descoperită în 1973 pe S. 66 a, la adîncimea de 0,25 m, de formă ovală, cu dimensiunile de 0,70 m × 0,60 m, se aseamănă cu *V. 2* și *V. 3*.

În imediata apropiere a vetrei 4, spre sud, solul prezintă urme de ardere pe o suprafață de 1,37 m. Arsura, de formă lenticulară, groasă, în medie, de circa 10 cm pătrunde în solul galben cu concrețiuni calcaroase. Din pămîntul scos de pe această suprafață, au fost colectate semințe de graminee[8] (fig. 4).

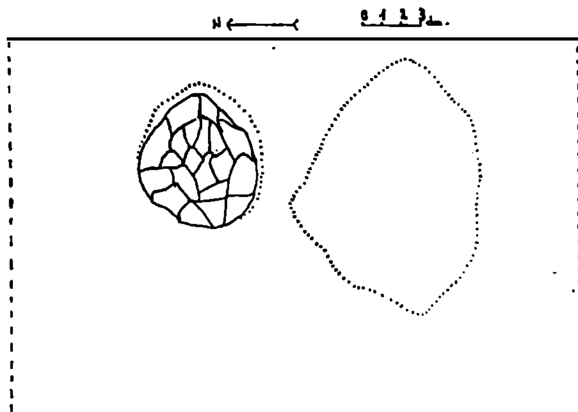

Fig. 4 — Trestiana : Vatra 4.

Nivelul al II-lea.

Acestui nivel îi atribuim 14 locuințe, plasate din punct de vedere stratigrafic, la baza solului brun. Adîncimea la care au fost surprinse diferă din cauza puternicei văluriri a terenului

[6] Eugenia Popușol, *Sondajul arheologic de la Balș—„Valea Părului"*, sub tipar.
[7] Eugenia Zaharia, *Dacia*, N. S., 6, 1962, p. 12.
[8] Semințele au fost date spre determinare.

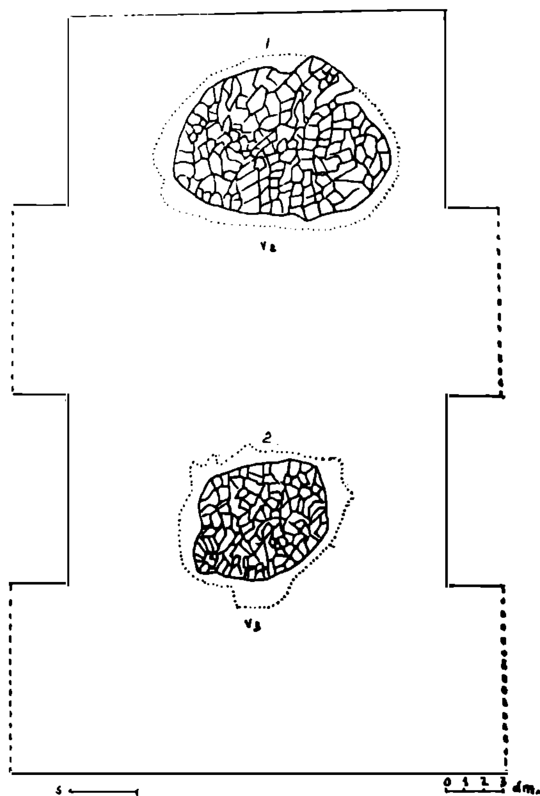

Fig. 5 — Trestiana : vatra 2 şi 3.

şi a spălării pantei. Astfel, L. 2, se află la adîncimea de 0,20 m. în timp ce L. 12 este la adîncimea de 0,65 m celelalte complexe culturale fiind plasate între aceste limite.

Dintre complexele acestui nivel, L. 4 ; L. 11 ; L. 13 ; L. 14 ; L. 16 au fost distruse în mare măsură.

Locuinţele, păstrate în întregime (L. 1 ;L. 2 ; L. 5 ; L. 6 ; L. 7 ; L. 8 ; L. 9 ; L. 12 ; şi L. 15), se încadrează în tipul cunoscutelor colibe de suprafaţă, întîlnite în aria culturii Starčevo-Criş[9]. Dimensiunile acestora au fost greu de stabilit, datorită lipsei oricărei urme de podea iar resturile de la pereţi sînt foarte puţine şi de mici dimensiuni. Astfel, criteriile pe care le-am luat în consideraţie în stabilirea formei şi dimansiunilor locuinţelor, se referă la aglomerarea masivă, a resturilor de cultură materială (în cadrul cărora predomină ceramica), amestecate cu sumare resturi de la pereţi, precum şi a resturilor de la vetre.

În felul acesta, precizăm că locuinţele au avut o formă aproximativ rectangulară, cu deosebiri considerate în ceea ce priveşte dimensiunile (acestea inscriindu-se intre 12 m², locuinţa 12 şi 16 m² locuinţa 16). Pereţii locuinţelor erau foarte subţiri, construiţi din nuiele, a căror diametru nu depăşeşte 2 — 3 cm, care s-a aplicat un strat subţire de lut amestecat cu multă pleavă.

Revenind asupra resturilor de vatră din interiorul locuinţelor, remarcăm faptul că din ele se păstrează nederanjate porţiuni foarte mici, care nu ne dau posibilitatea să le precizăm forma. Constatăm însă faptul că ele erau construite direct pe sol, dintr-un lut cu foarte mult nisip în compoziţie.

---

[9] Vl. Milojčic, în *P. Reineke Festschrift Main*, 1950, p. 17 ; Ida Kutzian, *A Körös-Kultura, Diss Pann*, II, 23, p. 91—92 ; Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 11—14 ; Gh. Lazarovici, *ActaMN* 6, 1969, p. 21, ; I. Nestor, *SCIV*, 1, 1950, 1, p. 28 ; N. Vlassa, *ActaMN*, 3, 1966, p. 17.

Spărturile lor sînt adesea întoarse cu fața în jos, în locul unde au fost construite, rareori fiind împrăștiate pe suprafața locuinței (L. 1, L. 5, L. 11). Porțiunile nederanjate ne permit să stabilim locul în care au fost situate în interiorul locuinței și să precizăm că nu există o orientare anume pentru amplasarea lor. În acest sens, menționăm că în L 1, vatra se află în colțul de nord-vest; în L 2, spre interior; în L 5, în colțul de sud-vest; în L6, în colțul de nord-vest; în L. 7, în colțul de nord-est; în L. 12, spre mijlocul laturei de nord.

Fenomen întîlnit adesea în aria culturii Starčevo-Criș[10], distrugerea și răvășirea vetrelor poate fi legată de momentul părăsirii așezărilor de către locuitorii lor.

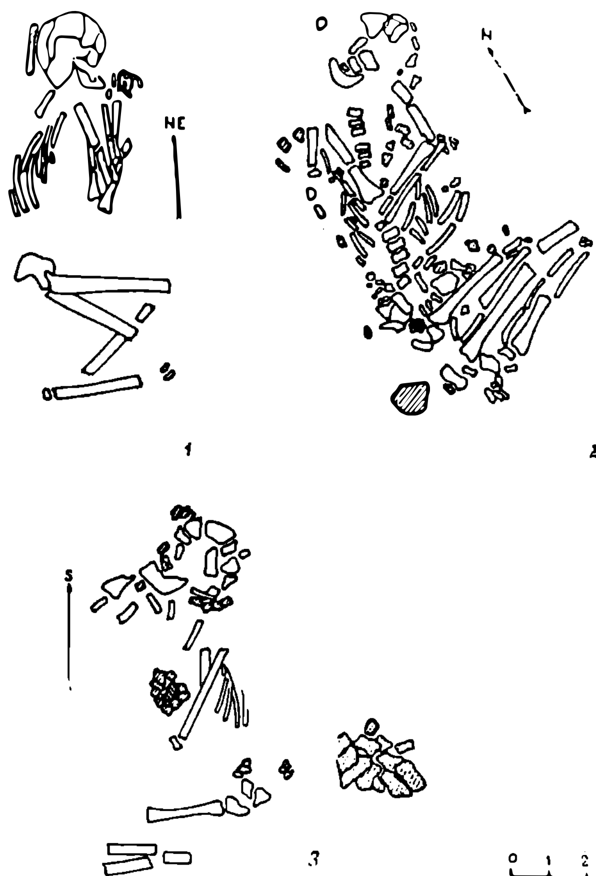

Fig. 6 — Trestiana: 1. M. 6; 2. M. 9; 3. M. 30.

Aceluiași nivel, îi atribuim și o vatră (*V. 1*), semnalată la 2 m sud de L. 1, asemănătoare, din punct de vedere al construcției, cu vetrele descoperite în interiorul locuințelor. Vatra a fost distrusă în mare măsură de groapa M. 1. O mică porțiune păstrată, ne-a permis să precizăm forma, relativ rotundă, a acesteia. Pe vatră și în jurul ei, s-au găsit cîteva fragmente ceramice, din specia grosieră, a culturii Starčevo-Criș.

[10] Ida Kutzian, *op. cit.*, p. 91; N. Ursulescu, *Săpăturile arheologice din așezarea Criș de la Suceava*, manuscris.

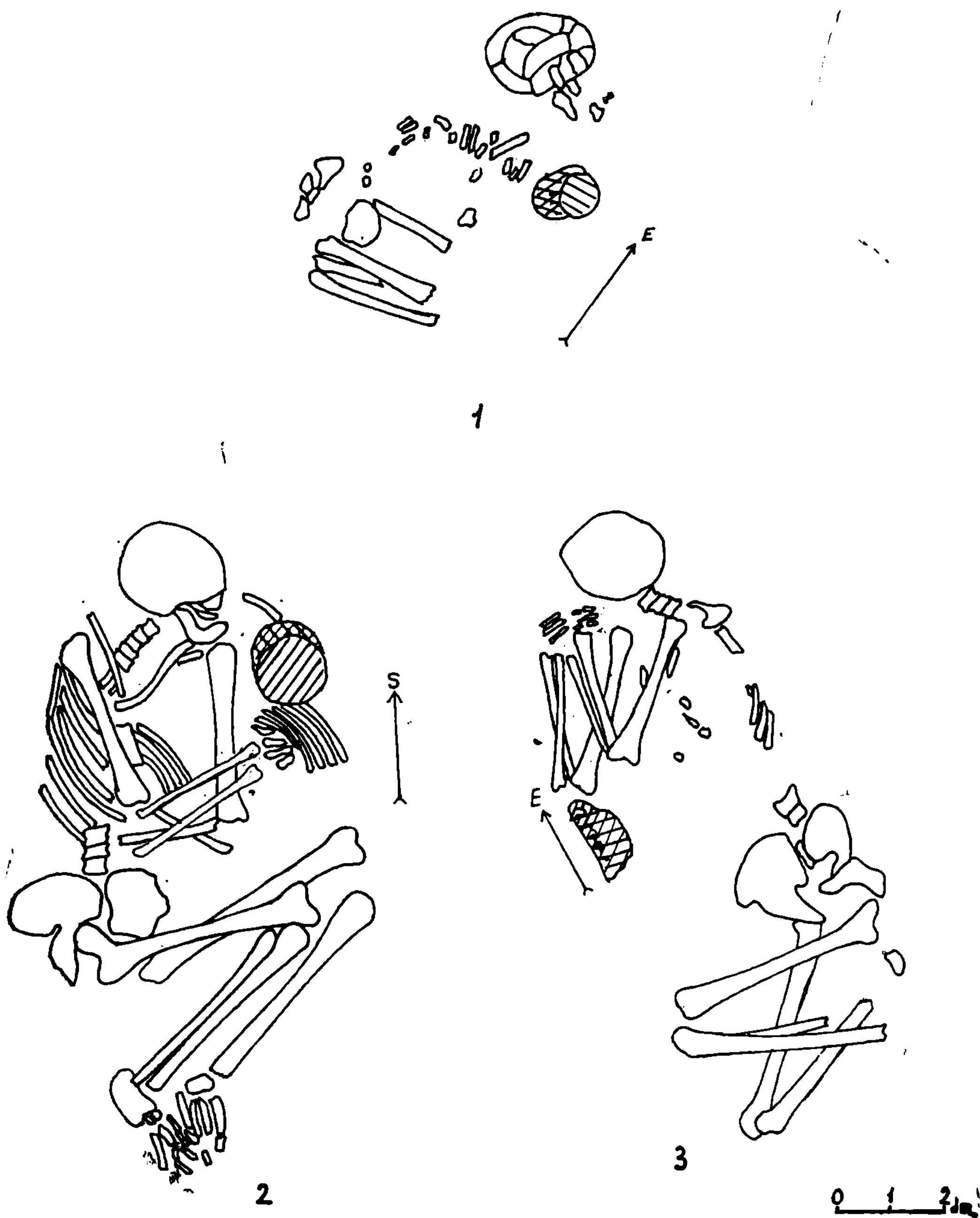
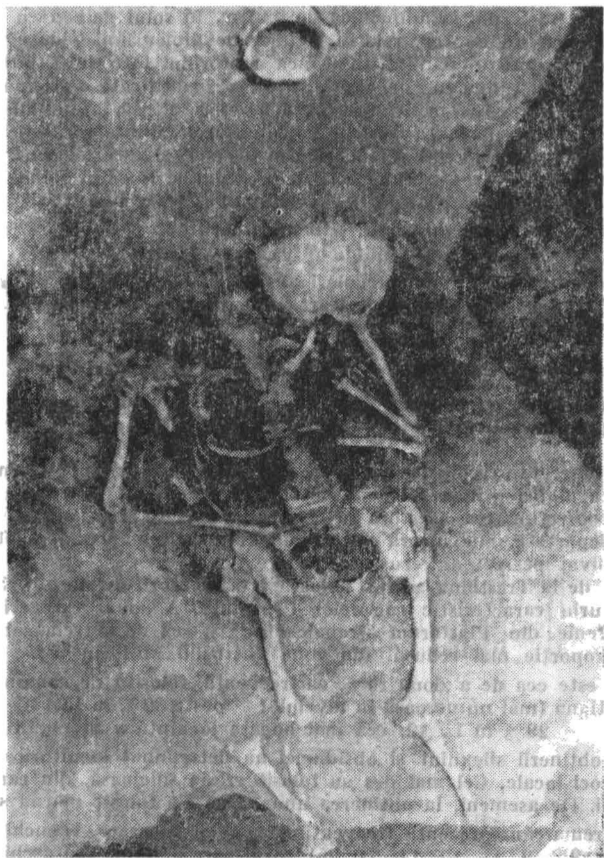

Fig. 7 — Trestiana 1. Mormîntul 1; 2. Mormîntul 24 ; 3. Mormîntul 23.

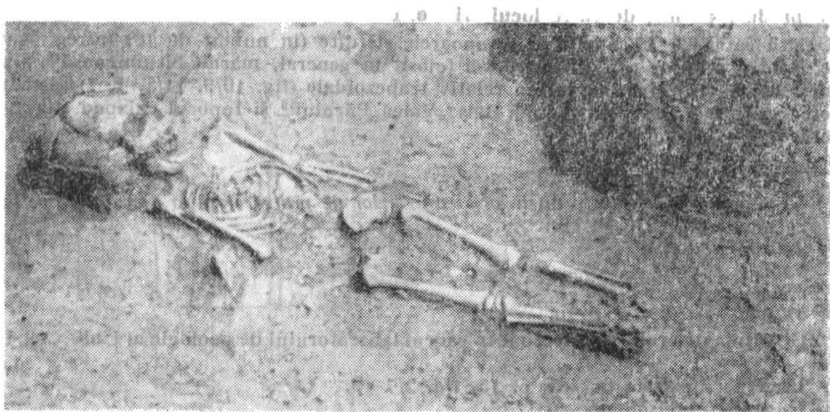

Fig. 8 — Trestiana : 1. Mormîntul 14 ; 2. Mormîntul 33.

În anul 1974, pe S. 68, la adîncimea de 0,97 m, în solul galben cu concrecţiuni calcaroase, a fost descoperit un cuptor, relativ rotund, de dimensiuni reduse (0,70 m × 0,60 m). Cuptorul avea bolta scobită în pămînt. Înălţimea cuptorului este de 0,15 m—0,17 m. Baza şi pereţii lui au fost făţuiţi. Lîngă cuptor, spre est, a fost identificată o groapă, aproape rotundă, cu diametrele de 1,35 m × 1,55 m, a cărei bază n-a fost atinsă, ajungîndu-se numai pînă la adîncimea de 1,85 m de la suprafaţa actuală a solului datorită infiltrării apei. Groapa porneşte de la baza solului brun (nivelul II de locuire de aici) şi este legată de cuptor printr-un mic canal (0,20 m lăţime), care a servit, posibil, la scobirea, în solul galben calcaros, a cuptorului (fig. 2/1). În interiorul cuptorului s-a găsit numai cenuşă şi cîţiva cărbuni.

Dimensiunile reduse ale cuptorului şi modul îngrijit în care se prezintă ne face să credem că era folosit, probabil, la coptul pîinii.

Ar mai fi de menţionat două alveolări ale solului, una la vest de L. 1 şi una la vest de L. 2, care au fost folosite pentru depozitarea resturilor ce nu mai prezintau interes (oale sparte, oase de animale, cîteva aşchii din silex etc.).

Uneltele din piatră cioplită şi şlefuită.

În interiorul complexelor de locuire din cele două niveluri, precum şi în spaţiul dintre locuinţe, a fost găsit un numeros material litic, care prezintă o mare varietate de forme şi utilităţi.

Neexistînd diferenţe tipologice esenţiale şi nici în ceea ce priveşte materia primă folosită, vom prezenta global utilajul litic întîlnit. Un loc deosebit îl ocupă uneltele din piatră cioplită, pentru confecţionarea acestora utilizîndu-se diferite roci, aflate în zone mai apropiate sau mai îndepărtate. Silexul era cel mai des folosit fiind apreciat pentru calităţile sale : duritate mare, clivaj perfect şi retuşare facială[11].

În aşezarea de la Trestiana au fost folosite trei categorii de silex. Prima categorie, este silexul negru-fumuriu caracteristic carierelor Prutului[12]. A doua categorie, este silexul de culoare gălbui-cafenie din Platforma Prebalcanică[13] şi cea de a treia categorie, silexul alb transparent, în proporţie mai redusă, din zona Nistrului Mijlociu[14].

Obsidiana, este cea de a doua rocă, ca frecvenţă, folosită de comunităţile ambelor niveluri de la Trestiana (mai numeroasă în nivelul I — peste 32% în L. 1 — şi ceva mai redusă în nivelul al II-lea — 29% în L. 12, cea mai bogată locuinţă a nivelului superior).

Greutatea obţinerii silexului şi obsidianei au determinat locuitorii de la Trestiana să folosească unele roci locale. Cel mai des au folosit gresia silicioasă, din care însă n-au putut obţine decît aşchii. De asemeni, la obţinerea unor lame s-a folosit marna şi opalitul.

Tipologic, remarcăm prezenţa frecventă a lamelor retuşate, trunchiate la unul sau la ambele capete (fig. 9/3, 9, 11, 12, 14, 21, 25), răzuitoare pe lame sau aşchii, cu partea activă convexă (fig. 9/4), lame neretuşate (fig. 9/16, 22), lame cu scobitura retuşată (9/12) precum şi un trapez (nivelul I) cu capetele neparalele, retuşate de netă tradiţie tardenoisiană.[15]

Numărul mare de aşchii şi nuclee descoperite, ne îndreptăţesc să afirmăm că acestea erau produse pe loc, de către locuitorii colectivităţii de la „Trestiana".

O altă categorie de unelte sînt topoarele şlefuite (în număr de 18) întregi sau fragmentare, pentru a căror confecţionare s-a folosit în general, marna bituminoasă[16]. Ca forme se întîlnesc topoarele trapezoidale sau relativ trapezoidale (fig. 10/9, 11/1, 4, 7) asemănătoare celor descoperite la Leţ[17], Suceava[18], Balş „Valea Părului[19] şi toporul calapod (fig. 11/3) de tipul celui descoperit la Perieni[20].

---

[11] Al. Păunescu, *Evoluţia uneltelor şi a armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, Bucureşti, 1970, p. 83.
[12] *Ibidem* p. 84.
[13] *Ibidem*.
[14] *Ibidem*.
[15] *Ibidem*, p. 37, fig. 22/6.
[16] Determinarea rocii s-a efectuat în cadrul laboratorului de geologie al Univ. „Al. I. Cuza" din Iaşi.
[17] Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 15, fig. 2/7—9.
[18] Eugenia Popuşoi, *op. cit.*
[19] N. Ursulescu, *op. cit.*
[20] M. Petrescu-Dîmboviţa, *Materiale*, 3, 1957, p. 73, fig. 2—3, 13.

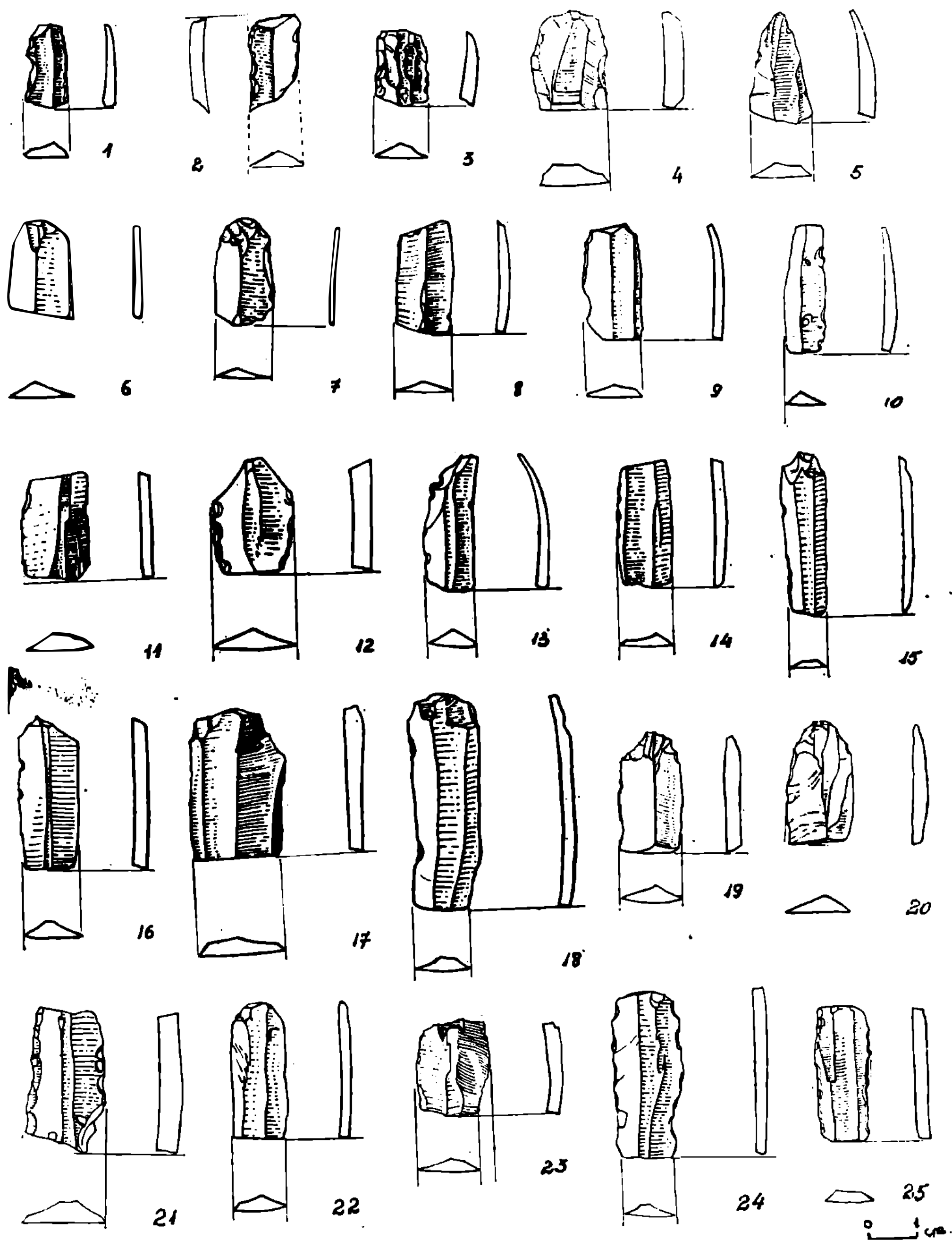

Fig. 9 — Trestiana. Unelte de silex.

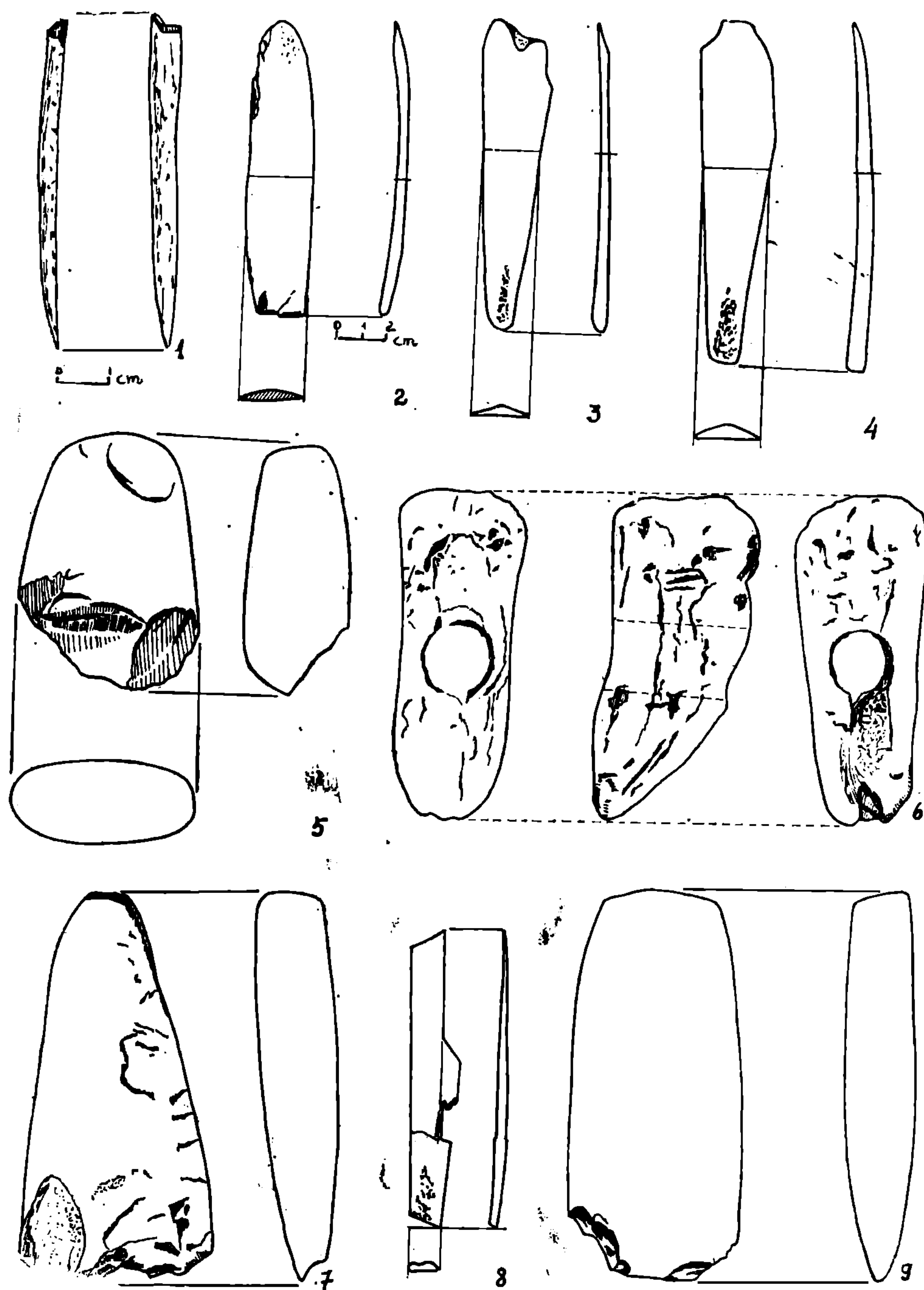

Fig. 10 — Trestiana : 1—4, 6, 8. Unelte din os ; 5, 7, 9. Topoare.

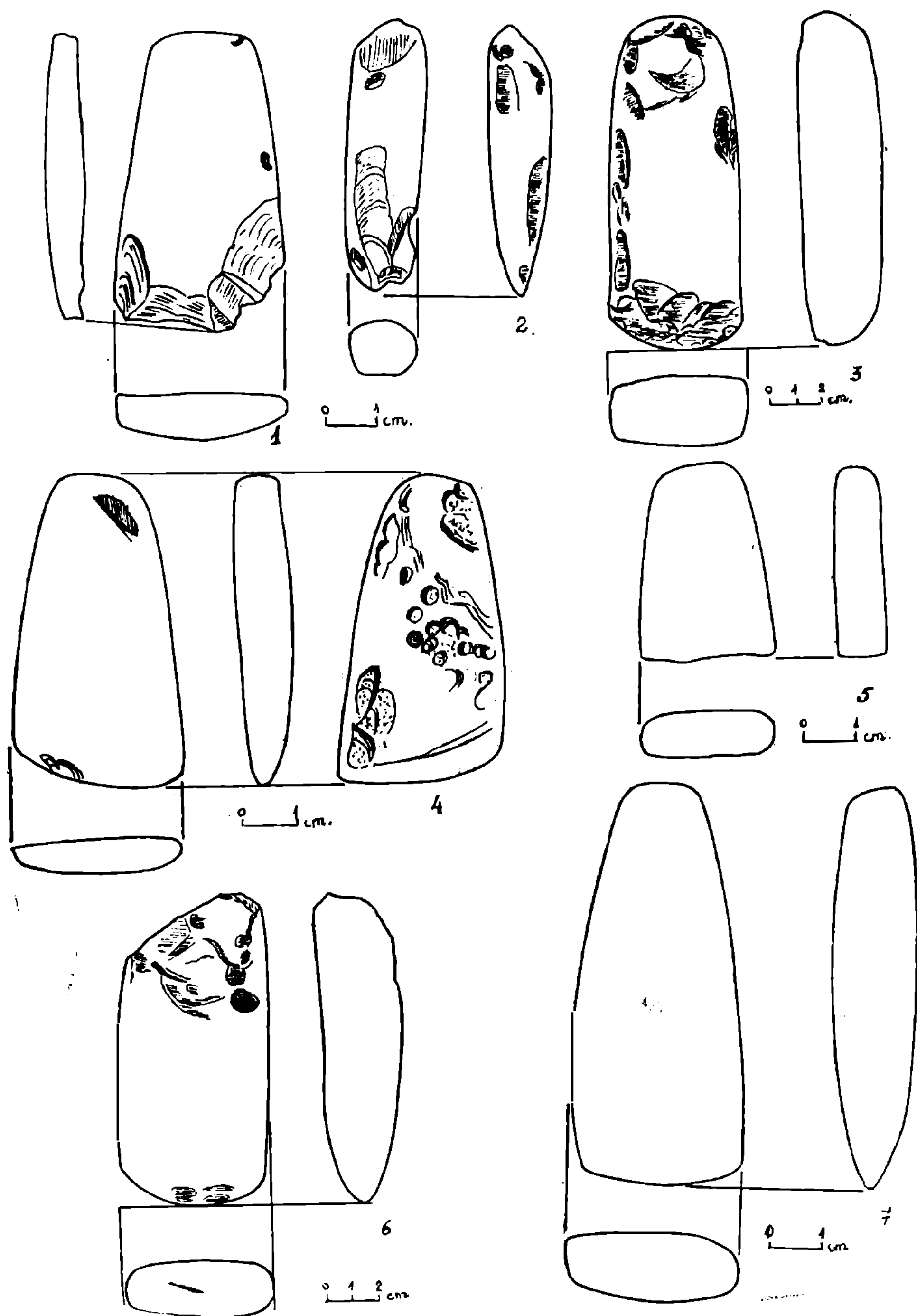

Fig. 11 — Trestiana : topoare.

În seria uneltelor şlefuite, remarcăm şi prezenţa a două dăltiţe (fig. 11/2) cu o faţă uşor bombată, iar cealaltă plată şi cu muchia şi tăişul convexe. Ele sînt obţinute din aceeaşi rocă moale, marna, care a determinat deteriorarea lor, în timpul folosirii.

Mai sînt de menţionat topoarele în curs de prelucrare (fig. 11/3), ceea ce indică că şi această categorie de unelte se executa în aşezarea de la „Trestiana".

Tot inventarului din piatră i se încorporează două rişniţe întregi şi mai multe fragmente de formă ovală, cu dimensiuni mici şi mijlocii, descoperite în interiorul sau în afara locuinţelor.

Obiectele de os şi corn

Cu prilejul săpăturilor s-au recoltat 6 spatule, un împungător, o amuletă şi o piesă a cărei utilitate nu a putut fi stabilită.

Spatulele au fost realizate din omoplaţi (fig. 10/3—4) sau din oase lungi despicate (fig. 10/2, 8). Ele sînt lustruite pe ambele feţe, mai puternic spre vîrf. Excepţie face un exemplar, descoperit în L. 12, lustruit în întregime pe o faţă, iar pe cealaltă numai spre vîrf (fig. 10/2).

Împungătorul (L. 12), oval în secţiune, este executat dintr-o lamă de os, puternic lustruit (fig. 10/1). El este asemănător unor exemplere descoperite în sud-estul Transilvaniei[21] şi în Banat[22].

Amuleta, descoperită în zona L. 12, este obţinută dintr-un colţ de mistreţ, şlefuită pe ambele feţe. Piesa a fost prevăzută cu două perforaţii, fiind ruptă în dreptul celei de a doua.

Din corn de cerb, a fost găsită o singură unealtă care reprezintă o săpăligă (fig. 10/6). Lungă de 13,4 cm ea prezintă o perforaţie circulară transversală. Vîrful piesei este puternic lustruit şi ştirbit din cauza folosirii. Pe ceafă, prezintă urme de lovire care ne fac să credem că avea o dublă utilitate.

Menţionăm faptul că nu cunoaştem, pînă în prezent, nici un exemplar asemănător în aria culturii Criş.

Ceramica.

Inventarul cel mai numeros de la Trestiana îl constituie ceramica, care prin tehnica pastei, forme şi decor se asociază categoriilor ceramice caracteristice culturii Starčevo-Criş. Astfel, în cele două niveluri de la Trestiana, ceramica poate fi împărţită în trei categorii[23]: specia grosieră (A), specia semifină (B) şi specia fină (C) care cuprinde şi grupa ceramicii pictate.

A) *Ceramica grosieră.* Lipsa unor elemente esenţiale care să diferenţieze tehnic şi tipologic ceramica grosieră, din cele două niveluri, ne impune prezentarea globală a acestei categorii. Pasta are în compoziţie multă pleavă, paie tocate şi nisip. Arderea incompletă face ca pereţii vaselor să păstreze, în spărtură, un miez de culoare neagră. Ambele suprafeţe sînt cărămizii sau cenuşii-gălbui. Se întîlnesc şi exemplare cu suprafaţa exterioară gălbuie-cărămizie şi cu cea interioară (foarte bine netezită) cenuşie şi chiar neagră.

Categoria în discuţie utilizează cîteva forme :

Vasele borcan[24], de dimensiuni mari şi mijlocii, cu corpul bombat şi pereţii groşi, cu gîtul înalt sau scund, cilindric şi rar uşor oblic spre interior. Buza vaselor este dreaptă şi de aceeaşi grosime cu gîtul (fig. 12/10). Există însă şi buza subţiată (fig. 12/1, 6) sau îngroşată spre margine. Fundul acestor vase este, de cele mai multe ori, masiv ca un soclu, avînd aceeaşi grosime în spărtură (fig. 14/7, 8, 9, 10). Există şi funduri subţiate spre mijloc[25]. *Vasul butoi*[26], de dimensiuni mari, cu pereţii groşi (2—3 cm), cu corpul puternic arcuit şi cu un diametru mic al gurii şi al fundului. Buza vaselor este uşor răsfrîntă spre exterior, iar fundul masiv.

Decorul prezent pe vase este realizat prin tehnica impresiunilor, a proeminenţelor şi mai rar a inciziilor. Impresiunile executate cu unghia, rezervînd pe margine pasta, sînt dispuse pe tot corpul vasului sau numai în anumite regiuni ale acestuia. Adînciturile sînt izolate,

---

21 Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 16.
22 N. Lazarovici, *op. cit.*, p. 6, fig. 3/16, 29, 40.
23 Eugen Comşa, *Aluta*, 1970, 1, p. 36.
24 M. Petrescu-Dîmboviţa, *op. cit.*, p. 69 ; Eugen Comşa, *op. cit.* p. 36 ; N. Vlassa, *op. cit.*, p. 20 ; Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 11.
25 Eugen Comşa, *op. cit.*, p. 36.
26 Ida Kutzian, *op. cit.*, pl. 4/4 ; pl. 20/1—5 ; Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 6.

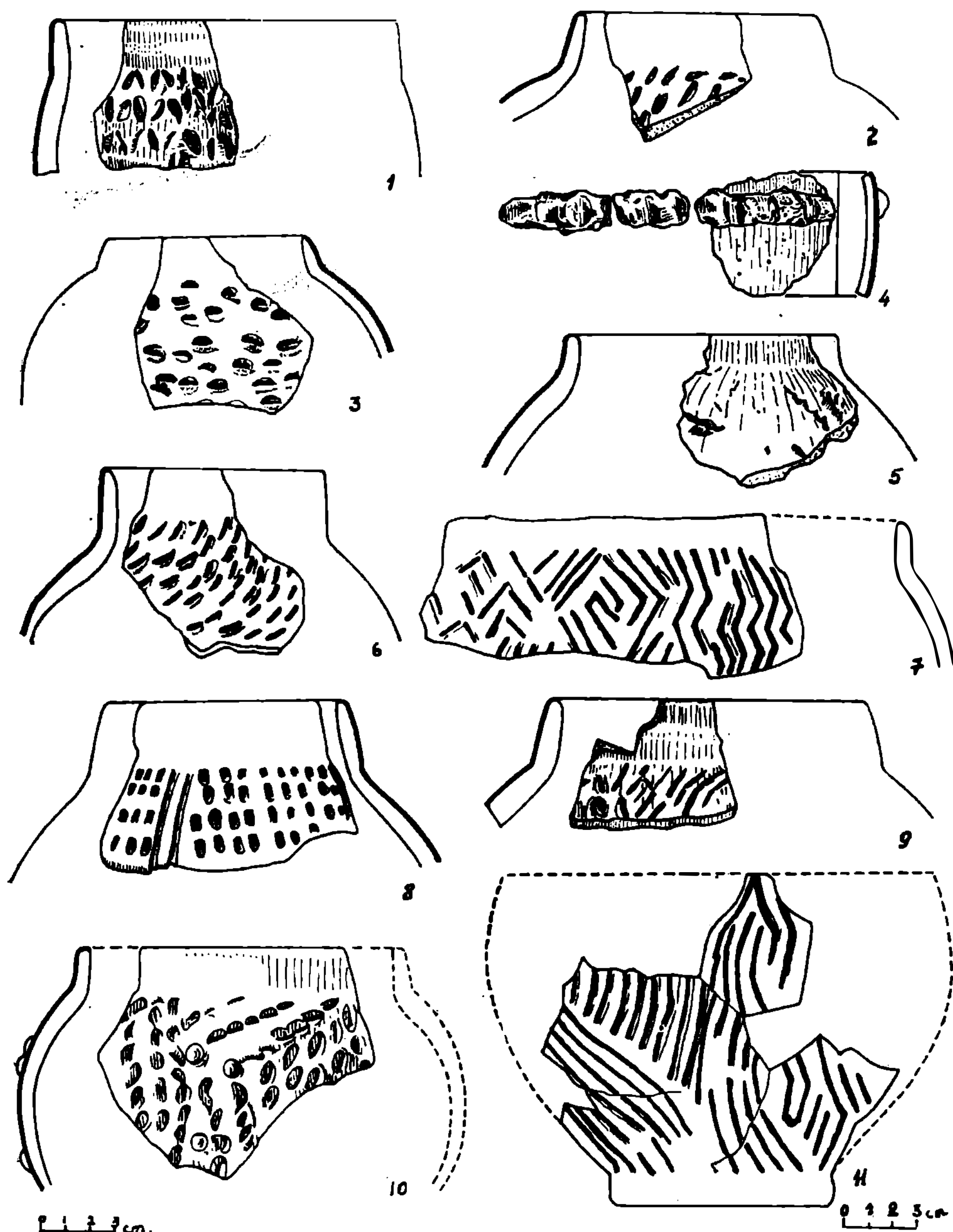

Fig. 12 — Fragmente ceramice (nivelul I şi II).

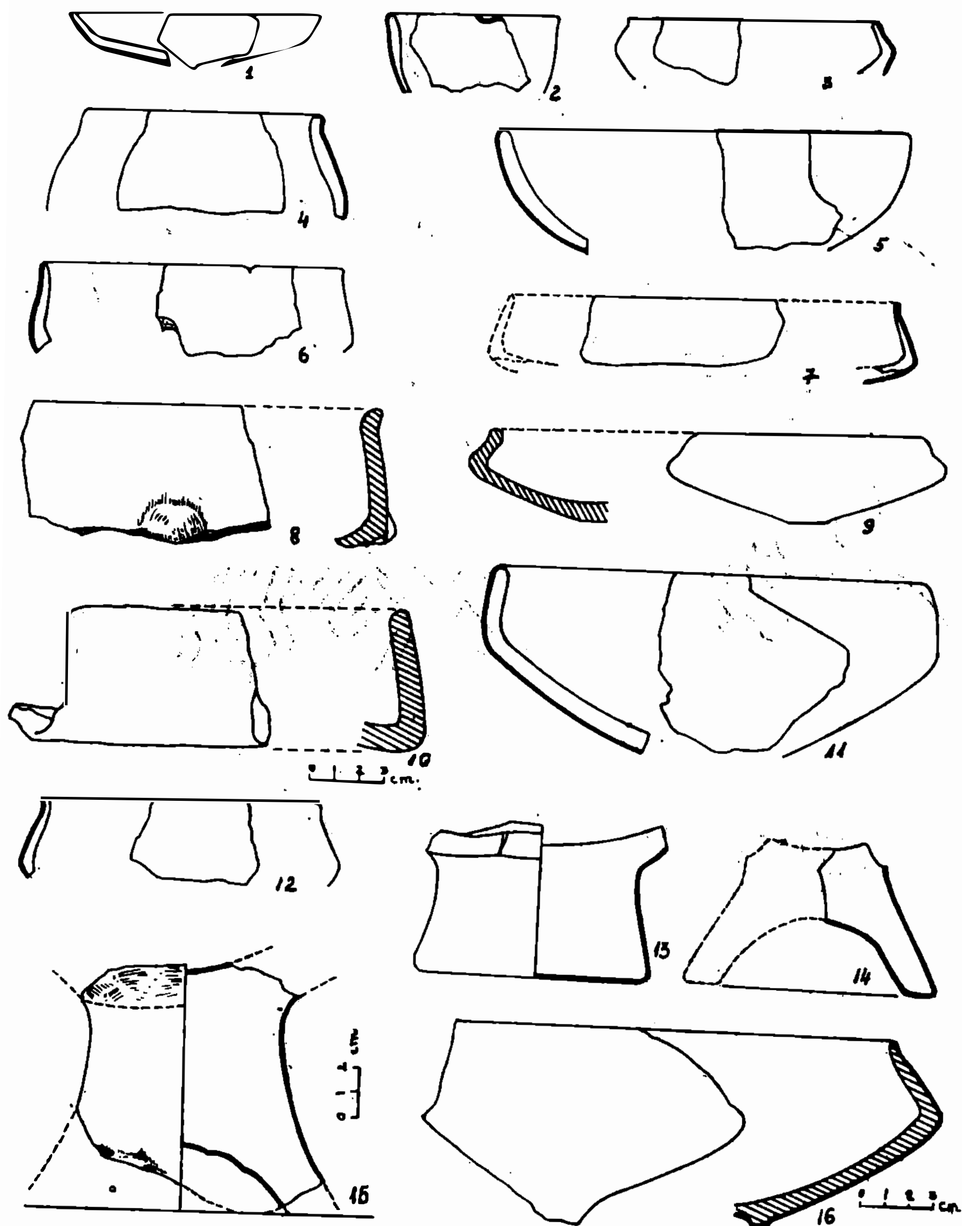

Fig. 13 — Trestiana. Fragmente din vase (nivelul I, II).

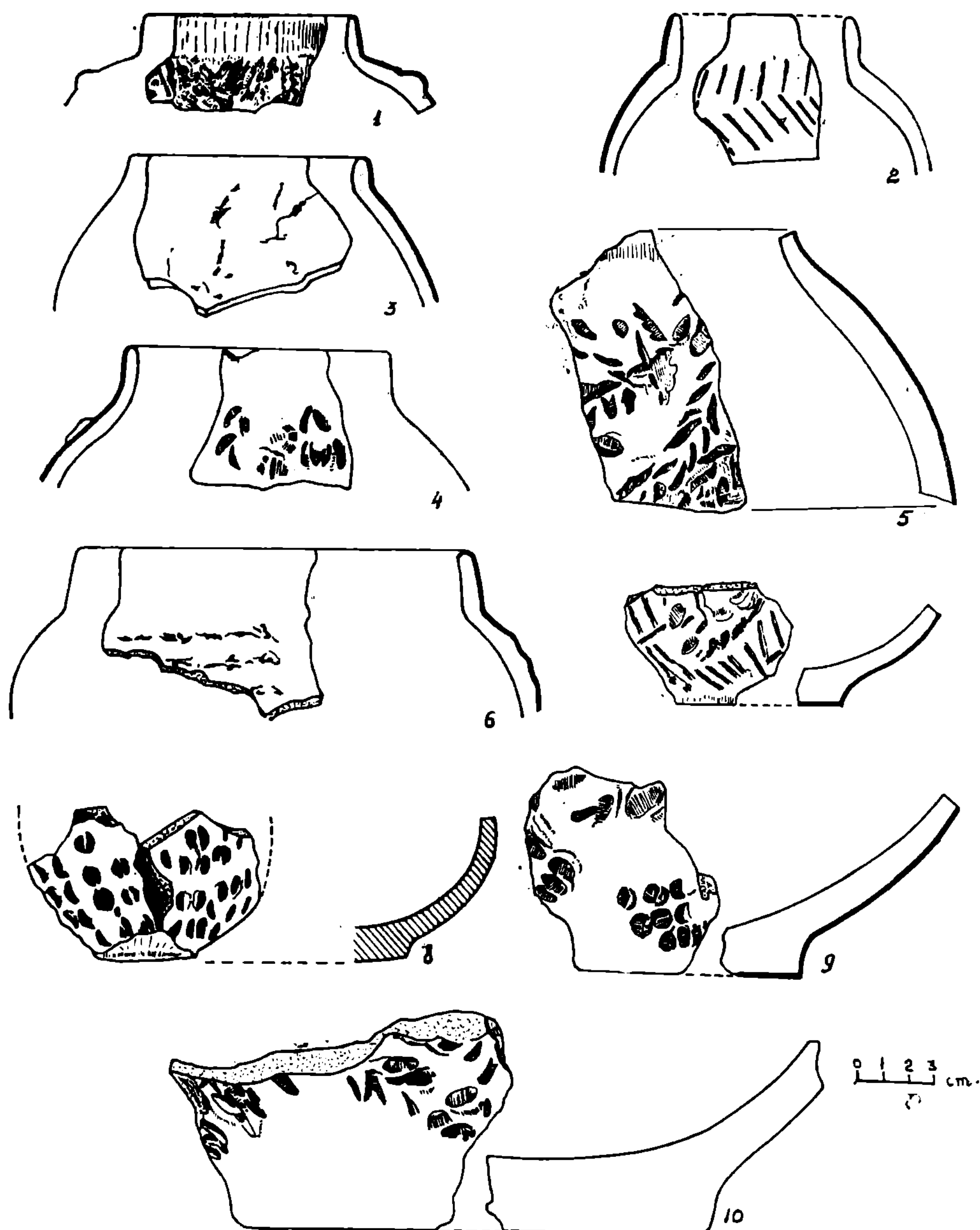

Fig. 14 — Trestiana. Fragmente ceramice (nivelul I, II).

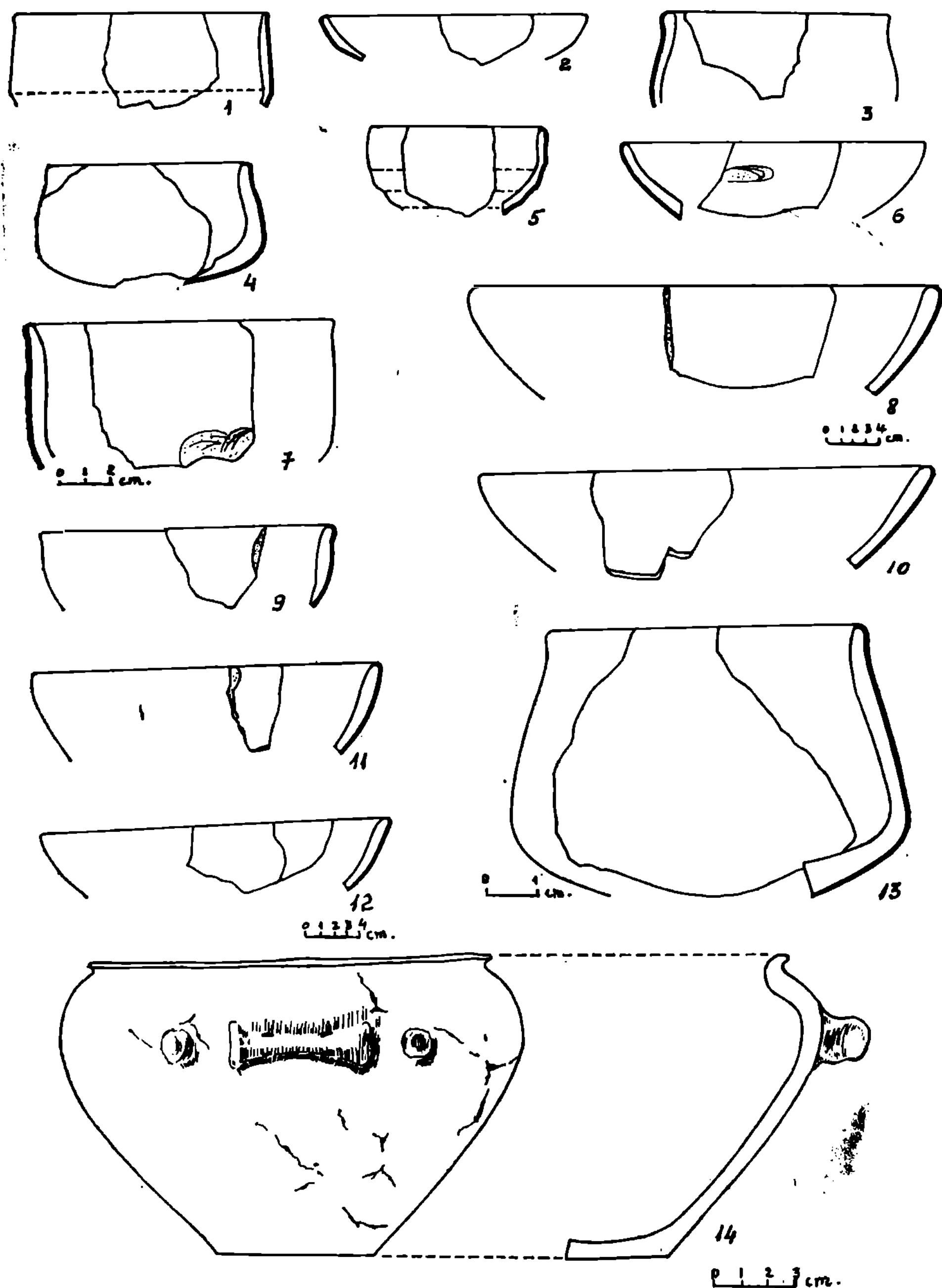

Fig. 15 — Trestiana. Vase din nivelul I şi II.

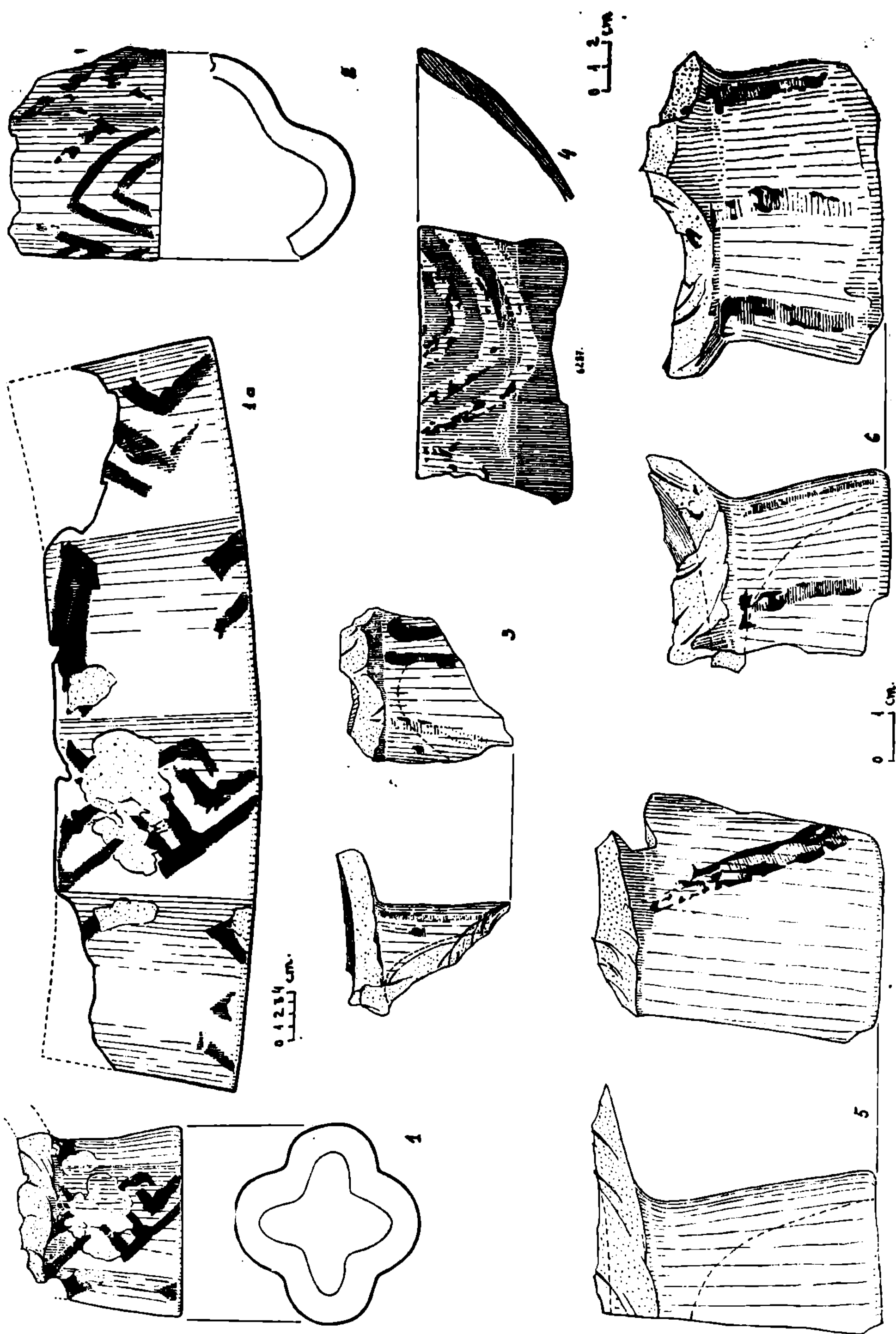

Fig. 16 — Trestiana. Ceramică pictată (nivelul I şi II).

în şiruri duble, „în spic“ etc. Rar întîlnit neasociat, decorul prin proieminenţe este format din brîuri alveolate, aplicate după modelarea peretelui vasului (fig. 12/4). Se întîlnesc şi proeminenţele perforate. Cel mai frecvent se foloseşte asocierea decorului din impresiuni cu proeminenţe conice sau plate (fig. 12/10), ori impresiuni asociate cu brîuri alveolate, dispuse în formă de potcoavă sau în zig-zag. De asemenea, este prezentă asocierea impresiuni-incizii (fig. 12/9). Frecvent se întîlneşte şi barbotina, aplicată pe toată suprafaţa vasului sau rezervînd gîtul, care este slipuit şi lustruit. Marea cantitate de ceramică grosieră, întîlnită în cele mai multe aşezări Starčevo-Criş, ne face să renunţăm la analogii.

B. *Ceramica semifină*, caracterizată prin vase cu pereţii subţiri, modelaţi dintr-o pastă mai îngrijită, cu pleavă puţină în compoziţie. În schimb, în compoziţia acestei categorii ceramice se întîlneşte mai mult nisipul. În ruptură păstrează un miez, uneori foarte îngust, de culoare neagră. Vasele sînt gălbui-cărămizii şi cenuşii, pe ambele feţe sau numai la exterior, interiorul fiind, frecvent, cenuşiu închis.

În *nivelul I*, se întîlnesc: *vasele borcan*, de dimensuni mijlocii şi mici, cu pereţii subţiri şi suprafeţele netezite. Unele exemplare au fost chiar slipuite şi uşor lustruite. Vasele cu gîtul cilindric, adesea mai scund şi mai rar înalt, cu buza de aceeaşi grosime cu peretele vasului, foarte rar îngroşată şi uşor evazată spre exterior. Fundul lor este mai puţin masiv, plat, în genere de aceeaşi grosime cu toată suprafaţa, rar subţiindu-se spre mijloc. Decorul vaselor se compune din mici proeminenţe conice, dispuse, cîte una sau cîte două, pe umărul vasului şi din mici proeminenţe perforate orizontal.

Strachina semisferică este rar întîlnită. Un exemplar, găsit în groapa din interiorul L. 3, are peretele de aceeaşi grosime pe toată înălţimea şi fundul plat. Strachina are culoarea gălbuie, este slipuită dar nelustruită şi prezintă pe corp un decor de linii incizate, în zig-zag, dispuse vertical. Aceeaşi formă se întîlneşte şi la Beşenova-Veche[27].

Cupa semisferică este modelată dintr-o pastă cu puţină pleavă în compoziţie, cu pereţii îngrijit modelaţi, slipuiţi şi uşor lustruiţi. Deosebit este un fragment de cupă care prezintă pe corp, în partea inferioară un decor din trei caneluri dispuse orizontal (fig. 15/5).

Nivelul al II-lea, prezintă următoarele forme:

Vasul borcan are umărul pronunţat, culoarea gălbuie-cărămizie şi uneori cenuşie. Pereţii vaselor sînt subţiri, doar spre fund prezintă o uşoară îngroşare. Gîtul cilindric este de cele mai multe ori scund, cu buza de aceeaşi grosime ori uşor subţiată (dinspre interior sau exterior). Fundul vaselor-borcan este plat, mai puţin masiv ca în categoria A.

Decorul vaselor se compune din impresiuni, proeminenţe şi incizii. Elementele decorului din impresiuni cu unghia, simple sau duble, „în spic“ precum şi a proeminenţelor, nu diferă de acelea întîlnite în grupa A. Se remarcă însă înmulţirea elementelor incizate în zig-zag (fig. 14/2) şi a reţelei incizate. Deosebite ni se par şi elementele de decor formate din linii incizate adînci şi late care, prin dispunerea în unghiuri haşurate şi în zigzag amintesc decorul de pe vasele Vinča de la Verbicioara[28]. Pe partea superioară a unui vas, întîlnim un decor incizat, dispus în registre, compus din benzi verticale în zigzag, benzi de spirale (formate din linii frînte) şi benzi de unghiuri succesive cu vîrful în sus (fig. 12/7). În fine, se remarcă un fragment de vas-borcan, care poartă un decor format din benzi verticale de gropiţe dreptunghiulare intercalate de cîte două linii incizate, adînci şi late (fig. 12/8).

Castronul este reprezentat de un singur exemplar descoperit în L. 5 (fig. 15/14). Vasul de culoare cenuşie, are umărul proieminent şi corpul tronconic. Buza este uşor îngroşată şi răsfrîntă spre exterior şi fundul plat. Pe umăr, vasul are o toartă orizontal-prelungă, perforată vertical în două locuri. Toarta este flancată de cîte un buton aplatizat. Folosit drept capac pentru un vas de provizie, castronului de la Trestiana, nu are pînă în prezent, corespondenţe în aria complexului Starčevo-Criş.

Străchinile, cu partea inferioară orizontală[29] (fig. 13/10), modelate dintr-o pastă mai bună, au partea superioară aproape verticală şi buza uşor evazată spre exterior. Culoarea lor este cenuşie pe ambele feţe.

C. *Ceramica fină*, ocupă un loc important, numeric şi tipologic, în aşezarea de la Trestiana.

---

[27] Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 3, fig. 7/11.

[28] D. Berciu, *Contribuţii la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, Bucureşti, 1961, p. 31, fig. 3/4.

[29] M. Nica, *SCIV*, 22, 1971, 4, p. 551, fig. 3—5, 12.

Pasta din care sînt modelate vasele acestei specii, în ambele nivele, este obținută dintr-un lut foarte fin, avînd ca degresant nisipul, cu granula foarte fină, și rar pleava[30]. În cea mai mare măsură însă, pasta acestei categorii nu conține nici un ingredient în compoziție, manieră cunoscută frecvent în aria culturii Starčevo-Criș. În spărtură, peretele vasului păstrează un miez foarte subțire de culoare neagră, în timp ce suprafețele slipuite și bine lustruite, prezintă o gamă foarte largă de nuanțe, de la gălbui la cărămiziu și roșu și de la cenușiu la negru. Culoarea gălbui-roșiatică de pe unele vase, poate fi dată și de degradarea culorii roșii, aplicată ca fond pictural, ca urmare a acțiunii mediului în care s-a păstrat. Acest fenomen poate fi urmărit pe un fragment de cupă, cu picior înalt, descoperit în L. 3 (fig. 17/1).

Dacă din punct de vedere al pastei diferențele între cele două niveluri sînt foarte mici și aceasta dacă luăm in considerație frecvența mai mică a ceramicii cenușii și negre în nivelul I față de nivelul al II-lea, formele vaselor și decorul acestora impun o discuție separată.

Formele de vase întîlnite în nivelul I.

Străchinile tronconice[31] (fig. 15/12), găsite în număr destul de mare, sînt de dimensiuni mijlocii și mari. Ele au peretele oblic, ușor arcuit în partea superioară, avînd în genere aceeași grosime pe toată înălțimea sa. Rar buza este subțiată sau îngroșată. Străchinile tronconice au fundul inelar sau sînt prevăzute cu picior înalt. Culoarea lor este cenușie-gălbuie. Unele exemplare reprezintă elemente de pictură.

Străchinile bitronconice[32], de dimensiuni mijlocii, sînt de culoare gălbuie și mai rar cenușie sau neagră. Caracteristic pentru aceste vase este bitronconismul slab, trecerea de la partea inferioară la cea superioară făcîndu-se lin. Buza lor este dreaptă și de aceeași grosime cu peretele vasului. Mai adesea se întîlnesc exemplarele de străchini cu buza ușor evazată spre exterior.

Cupele bitronconice[33] sînt modelate din aceeași pastă și au aceleași nuanțe ca și străchinile. Spre deosebire însă de străchini, cupele sînt de dimensiuni mai mici dar există cupe cu partea superioară mai dezvoltată decît partea inferioară, căpătînd forma de pahar (fig. 15/13). Există și exemplare care au cele două părți ale corpului aproximativ egale. Buza cupelor are aceeași grosime cu peretele vasului sau este îngroșată și ușor evazată spre exterior. Cupele au picior înalt sau fund inelar. Remarcăm faptul că și cupele bitronconice prezintă o trecere lină de la partea inferioară la cea superioară. Unele exemplare de cupe bitronconice sînt pictate.

Castroanele bitronconice[34], găsite într-un număr mai mic ca celelalte vase bitronconice, se detașează prin lărgime și adîncime mult mai mare. Castroanele au peretele de aceeași grosime pe toată înălțimea și buza dreaptă sau ușor evazată spre exterior. Fundul lor este plat sau inelar.

Altărașele de cult au fost semnalate numai în primul nivel, și aici într-un număr redus (2 piciorușe). Piciorușele sînt modelate din pastă fină, au culoarea gălbuie și au fost slipuite și lustruite. Ele sînt arcuite, ovale în secțiune, cu șănțuire mediană, longitudinală (fig. 18/7). Unul dintre piciorușe păstrează baza vasului. Altărașe asemănătoare s-au găsit în nivelul al doilea de la Leț[35], ele fiind semnalate și în Iugoslavia și Ungaria.

În afara formelor prezentate, remarcăm existența cîtorva fragmente de picioare înalte, de formă cilindrică, ușor tronconică, lobate și chiar un exemplar „mosor". Piciorul „mosor" este acoperit, pe toată suprafața, cu o culoare roșie aplicată înainte de ardere. Dealtfel, pe unele dintre exemplarele descoperite, se întîlnește și pictura.

Decorul ceramicii fine, din primul nivel, rar întîlnit, se compune din linii incizate în zigzag, mici proeminențe și elemente picturale.

În cel de-al doilea nivel, se întîlnesc forme de vase care continuă evoluția celor întîlnite în nivel I, dar și alte forme inexistente, sau foarte puțin sesizabile în nivelul anterior.

Străchinile tronconice, găsite în număr mare, au peretele de aceeași grosime pe toată înălțimea sa (fig. 13/5). Există însă și exemplare cu o ușoară subțiere (fig. 15/12) sau îngroșare (fig. 15/8) a marginii superioare. Spre deosebire de nivelul I, remarcăm la unele exemplare o arcuire, mai pronunțată în partea superioară (fig. 13/11 ; fig. 15/6) și chiar a unor exemplare a căror parte superioară capătă o poziție verticală, printr-o arcuire puternică (fig. 15/2). Străchinile tronconice sînt prevăzute cu picior înalt ori scund sau au fundul inelar și plat. Ele sînt

---

30 Eug. Zaharia, *op. cit.*, p. 18 ; Eug. Comșa, *Acta Arch Carpathica*, 1, 1959, 2, p. 179 ; N. Vlassa, *op. cit.*, p. 19 ; Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 14.

31 Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 20, fig. 7/1—3, 11—17.

32 *Ibidem*, p. 20—22, fig. 4/1—3 ; Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 11 ; idem, *ActaMN*, 8, 1971, p. 410, fig. 3 ; Ida Kutzian, *op. cit.*, p. 53.

33 Eug. Zaharia, *op. cit.*, p. 20—22.

34 Eugen Comșa, *Aluta*, 1, 1970, p. 36, pl. 1/17, 18.

35 Eug. Zaharia, *op. cit.*, p. 34, fig. 7/18, 19.

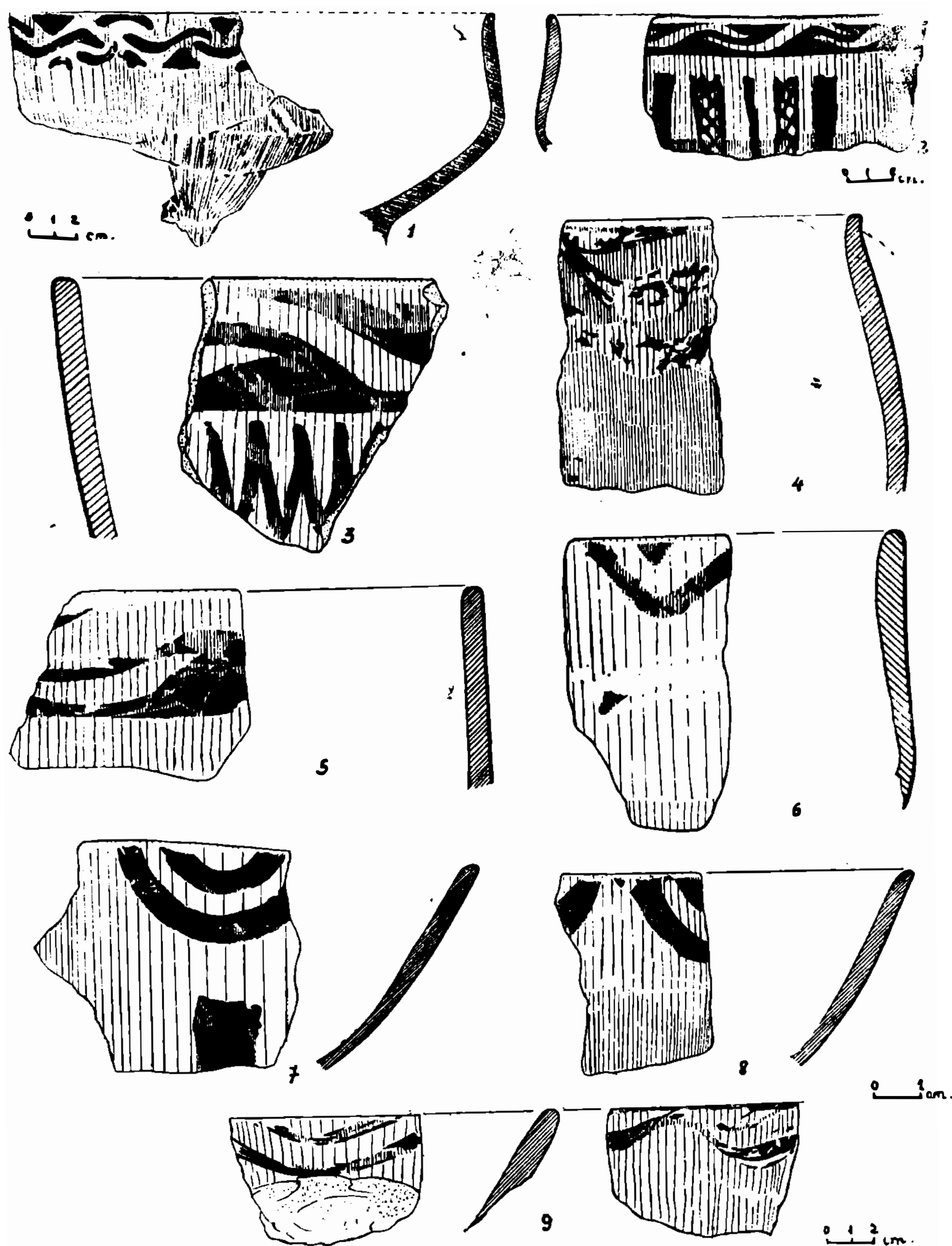

Fig. 17 — Trestiana. Ceramică pictată (nivelul I şi II).

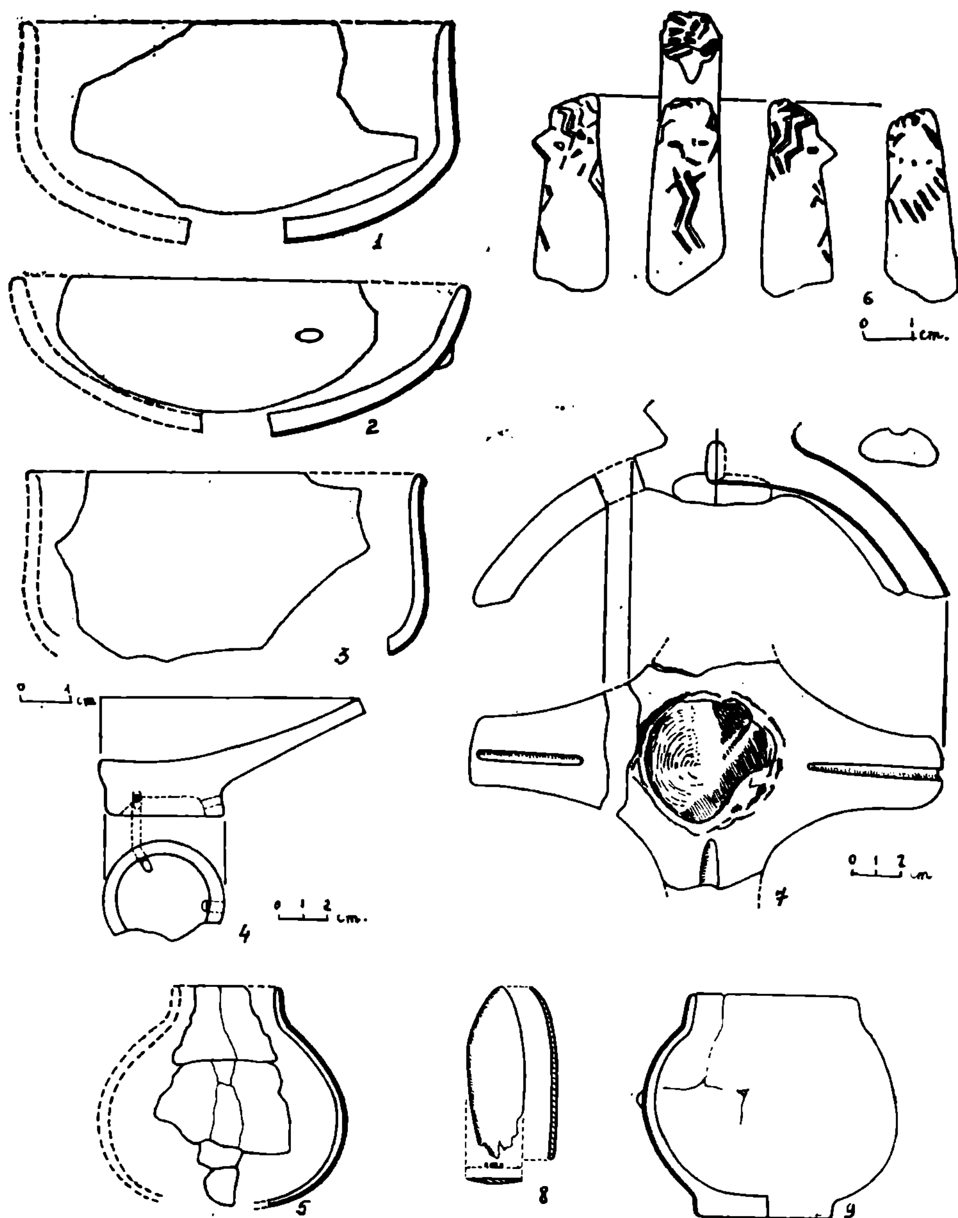

Fig. 18 — Trestiana. 1—5. Ceramică din M. 30; 6. Idol antropomorf; 7. Fragment din altăraş; 8. Spatulă din os; 9. Vas.

de culoare gălbuie cărămizie şi cenuşie. Foarte rar sînt acoperite cu o culoare roşie. Cele mai multe analogii pentru această formă se găsesc în aşezarea de la Leţ[36].

Străchinile bitronconice, prezintă două variate: străchinile cu un bitronconism slab şi străchinile cu un bitronconism puternic pronunţat.

Prima variantă prezintă o trecere lină de la partea inferioară la cea superioară. Peretele are aceeaşi grosime pe întreaga înălţime. Buza este dreaptă sau uşor evazată spre exterior. Fundul străchinilor este plat, inelar sau cu un picior scund.

Cea de a doua variantă, nesesizată în nivelul I, prezintă o trecere bruscă de la partea inferioară la cea superioară, formînd un unghi (fig. 13/7, 8, 9, 16). Carenarea puternică se realizează, uneori, prin îngroşarea peretelui vasului la exterior. Se remarcă de asemeni, o mai pronunţată dezvoltarea a părţii inferioare a corpului, care prezintă şi o îngroşare mai mare. Buza vaselor este evazată spre exterior, avînd aceeaşi grosime cu peretele, uşor subţiată sau îngroşată. Fundul străchinilor este plat sau inelar. Cele mai multe exemplare din această variantă au o culoare cenuşie, mai rar neagră sau cenuşie gălbuie. Prezenţa acestei forme este semnalată în aşezări aparţinînd fazei a IV a culturii Starčevo-Criş[37].

Cupele bitronconice (fig. 15/3, 7), de culoare gălbuie-cărămizie şi cenuşie neagră, modelate dintr-o pastă foarte fină, au fost găsite în număr mare. Remarcăm prezenţa cupelor cu partea inferioară şi cea superioară aproape egale şi a cupelor cu partea inferioară mai dezvoltată. Buza cupelor este dreaptă sau uşor evazată spre exterior, avînd aceeaşi grosime cu peretele sau fiind uşor subţiată. Ele sînt prevăzute cu fund inelar, plat sau cu picior înalt, uneori lobat. Cupe asemănătoare apar mai ales la Leţ[38], Beşenova Veche[39], precum şi într-o serie de aşezări Starčevo tîrzii[40].

Castroanele bitronconice, destul de numeroase, sînt modelate dintr-o pastă de bună calitate cu pereţii lustruiţi, de culoare cenuşie-gălbuie. Bitronconismul castroanelor este uneori mai slab, alteori puternic. Vasele sînt largi şi adînci, au pereţii subţiri şi buza de aceeaşi grosime cu peretele sau puţin îngroşată, dreaptă sau puţin evazată spre exterior. Fundul lor este plat sau inelar. Forme asemănătoare s-au găsit şi în aşezările de la Suceava[41], Hărman[42], Leţ[43], Beşenova Veche[44].

În nivelul al II-lea, au fost găsite şi un număr destul de mare de picioare de vase mai înalte sau mai scunde, care păstrează, de cele mai multe ori, baza vaselor. Forma lor este uşor tronconică (fig. 13/19), lobată (în număr mai mic) şi forma „mosor" scund fig. 13/14). Piciorul „mosor", destul de rar la Trestiana (două exemplare), fără a ajunge la zvelteţea celui de la Leţ[45], este menţionat şi în aşezarea de la Suceava[46], în cea de la Hărman[47] şi în zone mai îndepărtate cuprinse în aria acestui vast complex cultural[48].

Decorul existent pe ceramica fină din cel de al II-lea nivel, se compune din incizii în zig-zag sau în reţea şi din proeminenţe dispuse pe carenarea vaselor (fig. 13/8).

Ceramica pictată, se întîlneşte în ambele niveluri de la Trestiana. Luînd în consideraţie numărul mic al locuinţelor din primul nivel, remarcăm o frecvenţă mai mare a ceramicii pictate decît în nivelul al II-lea.

Nivelul I prezintă pictura pe două forme: străchinile tronconice şi cupele bitronconice cu picior înalt. Elementele picturale, cu negru sau brun şi foarte rar cu alb, sînt aplicate pe un fond roşu, special pregătit sau direct pe fondul gălbui al vasului. Aplicarea picturii se făcea înainte de arderea vaselor.

Pe fructiere, se întîlnesc motivele din cîte două şi trei semicercuri concentrice, de culoare neagră sau brună[49] (fig. 17/7, 8), dispuse sub buza vaselor.

---

[36] *Ibidem*, p. 24.

[37] Gh. Lazarovici, *ActaMN*, 8, 1971, p. 410, fig. 3/A, 2, 3, 5—8; Eug. Zaharia, *op. cit.*, p. 24, fig. 6/11, 12.

[38] Eug. Zaharia, *op. cit.*, p. 20; N. Vlassa, *op. cit.*, p. 20.

[39] Gh. Lazarovici, *ActMN*, 6, 1969, p. 11.

[40] St. Dimitrjevic, *Starčevačka Kultura*, 1968, p. 13.

[41] N. Ursulescu, *op. cit.*

[42] Eug. Comşa, *op. cit.*, p. 36—38.

[43] Eug. Zaharia, *op. cit.*, fig. 5/12.

[44] Gh. Lazarovici, *ActaMN*, 6, 1969, p. 11.

[45] Eugenia Zaharia, *SCIV*, 15, 1964, 1, p 29—30, fig. 8/9.

[46] N. Ursulescu, *op. cit.*

[47] Eug. Comşa, *Aluta*, 1, 1970, p. 39.

[48] Gh. Lazarovici, *ActaMN*, 8, 1971, fig. 3/10.

[49] Eug. Zaharia, *Dacia*, N.S., VI, 1962, fig. 10/9; fig. 12/8.

Pe un fragment de strachină, motivele pictate sînt aplicate atît pe fața exterioară cît și pe cea interioară[50] (fig. 17/9).

Pe cupele bitronconice, motivele picturale sînt mai variate. Un fragment de cupă prezintă, sub buză, o bandă formată din unghiuri, cu vîrful în jos și cu cîte un triunghi mic în interior (fig. 17/6), decor întîlnit și la Leț[51].

Pe un alt fragment de cupă, banda decorativă este formată din mici triunghiuri și fragmente de arcuri intercalate cu cîrlige spiralice (fig. 17/1). Aceleași cîrlige spiralice sînt obținute, pe un alt fragment, prin rezervarea fondului roșu, ca și acelea întîlnite în unele așezări din Transilvania[52] și Banat[53]. Motivul benzilor negre în zig-zag, întîlnit la Leț[54], apare și pe un fragment ceramic de la Trestiana. Mai semnalăm partea inferioară a unei cupe, care prezintă un mănunchi de linii înguste de culoare neagră, alternînd cu linii de culoare albă.

Picioarele, tronconice sau ovale, prezintă motive pictate cu negru, formate din unghiuri succesive sau îmbucate (fig. 17/1, 1 a) și din linii verticale (fig. 17/6).

Nivelul al II-lea, a dat o cantitate mai mică de ceramică pictată (avînd în vedere numărul mare al locuințelor) decît primul nivel. Se pictează cu negru sau cu brun pe fondul gălbui bine lustruit al vasului sau pe un fond de culoare roșie. Pictura cu alb lipsește cu desăvîrșire. Forma de vas pe care se aplică pictura este cupa bitronconică și foarte rar strachina tronconică.

Un fragment de cupă, prezintă sub buză o bandă orizontală de culoare neagră, care rezervă, din fondul roșu al vasului, cîrlige spiralice. Pe corp prezintă, în trei registre care împart proporțional vasul, cîte două benzi late care flanchează două benzi de rețea, despărțite la rîndul lor, de o linie subțire, toate de culoare neagră (fig. 17/2).

Un alt fragment prezintă sub buză aceleași cîrlige spiralice, rezervate din fondul vasului, ca și precedentul. Pe corp însă, prezintă o bandă verticală cu aceleași cîrlige spiralice rezervate.

Un al treilea fragment are sub buză, aceleași motive, iar pe corp, linii late verticale de culoare neagră.

Străchinile tronconice sînt foarte rar pictate. Se remarcă lipsa cu desăvîrșire a motivelor decorative, prezente pe aceeași formă din nivelul I.

Cîteva picioare înalte de vase au un decor format din unghiuri succesive dispuse vertical (fig. 17/2), sau din linii verticale late sau înguste.

Plastica

Deși intens cercetată, așezarea de la Trestiana a dat doar un fragment de idol antropomorf și unul zoomorf.

Figurina antropomorfă (fig.18/6), descoperită în L. 3, se încadrează în rîndul idolilor în formă de coloană, cu gîtul lung și fața redată printr-o proeminență — nasul și două impunsături — ochii. Se remarcă redarea părului prin incizii verticale, în zig zag. Unele analogii se întîlnesc în Banat[55] și în Iugoslavia[56].

Fragmentului de idol zoomorf îi lipsesc picioarele și capul fapt care nu ne permite să stabilim animalul pe care-l reprezintă.

Mormintele

Luînd în considerație inventarul existent, s-a putut stabili că 5 morminte aparțineau comunităților neolitice Starčevo-Criș din așezare, 5 morminte aparțineau culturii Noua, 3 Hallstattului și unul migrațiilor. Restul de morminte (pînă la 38), neconținînd nici un fel de inventar nu ne-au permis încadrarea lor cronologică.

Mormintele culturii Starcevo-Criș.

M.6[57], (fig. 6/1), adult, descoperit în imediata apropiere a L. 2 circa 0,20 m. est de aceasta, la adîncimea de 0,25 m, în solul galben. Scheletul, prost conservat, avea o poziție chircită,

---

50 Maniera pictării vaselor pe ambele fețe se întîlnește numai în nivelul I de la Trestiana

51 Eug. Zaharia, *op. cit.*, fig 12/3.

52 *Ibidem*, fig. 12/9.

53 Gh. Lazarovici, *Acta MN*, 6, 1969, p. 14, fig. 9/1—2.

54 Eug. Zaharia, *op. cit.*, fig. 10/10.

55 Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 18, fig. 10/1—2.

56 J. Nandriș, *Man*, 5, 1970, 2, p. 209, fig. 1

57 Scheletul a fost determinat antropologic ca aparținînd tipului mediteranoid gracil. (O. Necrasov, *Ann. Romm. Anthrop.*, 1965, II. p. 9; O. Necrasov și Serafina Antoniu, *Contribuții la studiul antropologic al populațiilor vechi care au trăit în trecut în zona orașului Bîrlad („Trestiana")*, comunicare susținută la sesiunea jubiliară din nov. 1974, Bîrlad (sub tipar)

cu mîinile puternic îndoite, aduse sub bărbie. Mortul a fost aşezat cu capul spre nord[58], culcat pe partea stîngă şi privirea spre est. Ceafa mortului se sprijinea pe un fragment ceramic, provenit din partea inferioară a unui vas mare de provizie.

M. 9 (fig. 6/2) a fost descoperit în apropierea L. 1, spre nord, la adîncimea de 0,65 m, în solul galben cu concreţiuni calcaroase. Scheletul, în poziţie chircită, avea mîna dreaptă îndoită spre cotul mîinii stîngi, iar mîna stîngă întinsă pe lîngă corp. Craniul, sfărmat, era împrăştiat de rozătoare. Mortul a fost aşezat cu capul spre nord, culcat pe partea stîngă, cu privirea spre est. În spatele mortului şi sub el, s-au găsit multe fragmente ceramice Starčevo-Criş.

M. 18, adult, a fost descoperit la adîncimea de 0,57 m, în stratul galben cu concentraţii calcaroase. Mortul, chircit moderat, a fost culcat pe partea stîngă, avînd capul spre est. Lîngă umărul stîng, s-a găsit o piatră de dimensiuni mici. Pe schelet şi sub acesta au fost găsite fragmente ceramice de factură Starčevo-Criş.

M. 30 (fig. 6/3), adult, a fost descoperit la adîncimea de 0,50 m, în solul galben. Mormîntul se afla la circa 4 m vest de L. 12. Scheletul, prost conservat, avea o poziţie chircită, fiind aşezat pe partea dreaptă, cu privirea spre est şi cu capul orientat spre sud. Sub cap s-au găsit fragmente ceramice. Partea superioară a mortului era acoperită cu fragmente ceramice provenite de la vase (fig. 18/1, 3, 4) similare celor găsite în complexele Criş din aşezare. La spate, la circa 20 cm, în dreptul bazinului au fost găsite jumătăţi de vas (fig. 18/2, 5) care acopereau restul de ofrandă.

M. 32, (fig. 3/3) a fost descoperit la adîncimea de 0,70 m, în solul galben. Din schelet s-au păstrat craniul şi fragmente ale oaselor mîinilor ; capul orientat spre sud. Mortul era acoperit cu fragmente ceramice Criş de la vase mari de provizie. Fragmente de aceeaşi factură s-au găsit şi sub cap. Starea extremă de degradare a ceramicii nu ne-a permis reconstituirea nici unui profil. Acoperirea parţială a corpului mortului, a fost semnalată şi în alte descoperiri aparţinînd acestui complex cultural. Remarcăm faptul că, la Valea Lupului, în mormîntul dublu de înhumaţie, scheletele erau acoperite, în partea superioară, cu mai multe fragmente ceramice[59], iar la Leţ, scheletului unui copil avea faţa acoperită cu cioburi Criş[60].

Morminte aparţinînd culturii Noua.

M. 1 (fig. 7/1), adult, descoperit la adîncimea de 0,35 m, suprapunea V. 1. Scheletul în poziţie chircită, culcat pe partea stîngă, avea capul orientat spre est. În dreptul mîinilor, a fost găsit un vas (fig. 19/2).

M. 23 (fig. 7/3), adult, a fost descoperit la adîncimea de 0,43 m, în solul galben cu concreţiuni calcaroase. Mortul, în poziţie chircită cu mîinile sub bărbie, a fost culcat pe partea dreaptă şi orientat cu capul spre est. Lîngă coate a fost găsit un vas (fig. 19/4).

M. 24 (fig. 7/2), adult, a fost descoperit la adîncimea de 0,43 m, în solul galben cu concreţiuni calcaroase. Scheletul bine păstrat, se afla în poziţie chircită, culcat pe partea stîngă şi capul orientat spre sud. Pe mîini a fost găsit un vas (fig. 19/1), iar sub acesta cîteva oase foarte sfărîmicioase.

M. 35 (fig. 3/2), adult, a fost descoperit la adîncimea de 0,35 m, la baza solului cafeniu. Scheletul, în poziţie chircită, culcat pe partea stîngă, şi orientat cu capul spre sud, se păstrează foarte prost. În dreptul capului au fost găsite trei vase — două în faţă şi unul la ceafă (fig. 19/3).

Vasele descoperite în mormintele încadrate de noi la cultura Noua, prin pastă, formă şi decor, îşi găsesc similitudini în aşezările de la Truşeşti[61], Hoghiz-Ugra[62], Teiuş[63] etc.

Mormintele hallstattiene.

M. 14[64] (fig. 8/1), adult, a fost descoperit la adîncimea de 0,60 m. în solul galben cu concreţiuni calcaroase. Scheletul, în poziţie întinsă, avea mîna dreaptă pe bazin, iar mîna stîngă

---

[58] În aşezarea de la Trestiana, mormintele nu au aceeaşi orientare,. Cu capul spre nord este orientat şi mormîntul de la Sf. Gheorghe-Bedehaza (*Materiale*, II, 1956, p. 17, fig. 8).

[59] Eug. Comşa, în *Omagiu lui C. Daicoviciu*, Bucureşti, 1960, p. 85 ; Ion Nestor, *SCIV*, 2, 1951, 1, p. 65.

[60] I. Nestor, *Materiale*, III, 1957, p. 62 ; Eug. Comşa, în *Omagiu lui C. Daicoviciu*, p. 85.

[61] M. Petrescu-Dîmboviţa, *SCIV*, 3, 1952, p. 78 ; Adrian C. Florescu, *SCIV*, 5, 1954, 1—2, p. 22.

[62] K. Horedt, *Materiale*, I, 1953, p. 802 şi urm.

[63] *Ibidem*.

[64] Eug. Popuşoi, *Carpica*, 1969, p. 87—92.

Fig. 19 — Trestiana : vase din morminte.

adusă mult spre bărbie şi craniul sfărmat. Orientat cu capul spre sud. Inventarul mormîntului se compunea dintr-o cană cu torţi supraînălţate, două fibule cu placa piciorului în formă de „scut beotic" şi o fusaiolă.

M. 26 (fig. 3/1), adult, descoperit la adîncimea de 0,65 m, în solul galben cu concreţiuni calcaroase. Scheletul, în poziţie întinsă cu mîna stîngă pe bazin, era orientat cu capul spre sud. Pe piept s-a găsit o fibulă cu placa în formă de scut beotic.

M. 28 adult, descoperit la adîncimea de 0,65 m, în solul galben cu concreţiuni calcaroase s-a păstrat foarte prost. Poziţia întinsă, cu capul orientat spre sud. La cap s-a găsit un vas (fig. 19/5).

Vasele descoperite în mormintele hallstattiene de la Trestiana, prin pastă şi formă îşi găsesc similitudini la Bîrseşti[65], în timp ce fibulele cu scut beotic se alătură celor descoperite la Balta Verde şi Gogoşu[66], Ferigile[67] şi Glasinac[68].

Epoca migraţiilor

Acestei etape îi atribuim un singur mormînt (M. 33), determinat ca atare pe baza studiului antropologic[69], mormîntul neconţinînd nici un element de inventar. Scheletul în poziţie întinsă, cu braţele întinse pe lîngă corp, a fost aşezat cu capul spre est. Mortul se afla la adîncimea de 0,65 m, în solul galben cu concreţiuni calcaroase (fig. 8/2).

* * *

Anticipînd asupra rezultatelor pe care le vom prezenta integral în monografia aşezării, după epuizarea săpăturilor şi prelucrarea întregului material din cele două niveluri de la Trestiana, putem face cîteva observaţii.

Existenţa celor două niveluri de locuire de aici a putut fi stabilită, aşa cum reiese din cele arătate mai sus, atît pe baza sistemelor de construcţie (semibordeie, în primul nivel şi locuinţe de suprafaţă în cel de al II-lea nivel), cît şi a materialului arheologic rezultat.

Deşi asupra inventarului nu putem stărui prea mult, totuşi studiul sumar, cu precădere a ceramicii, ne permite să deosebim două etape în dezvoltarea culturii, din cuprinsul aşezării de la Trestiana.

Prima etapă, pe care o stabilim prin ansamblul materialului ceramic în interiorul căruia distingem formele străchinilor şi cupelor bitronconice cu picior înalt, simplu sau lobat şi „mosor" a străchinilor tronconice şi semisferice, a altăraşelor cu patru picioare, pe de o parte, iar pe de altă parte, prin specia fină roşie-cărămizie, neagră sau cenuşie (mai rar), bine lustruită, precum şi grupa ceramicii pictate (motive geometrice brune, negre sau albe şi uneori rezervate din fondul vasului), cu analogii concludente în sud-estul Transilvaniei[70] şi în Banat[71], poate fi fixată cronologic la sfîrşitul fazei a III-a a culturii Starčevo—Criş (Vl. Milojčić)[72].

În ceea ce priveşte etapa a II-a are drept caracteristici: înmulţirea ceramicii dintr-o pastă cu nisip şi pietricele în compoziţie; împuţinarea speciei ceramicii fine; dispariţia unor forme prezente în primul nivel (strachina semisferică) şi apariţia străchinilor cu un bitroconism accentuat; dispariţia totală a elementelor picturale albe şi menţinerea picturii cu negru sau brun, pe fondul roşu (de cele mai multe ori motivele fiind rezervate din fondul vasului). Remarcăm faptul că pentru întreg repertoriul ceramic din acest nivel, întîlnim analogii abundente în unele aşezări din Moldova[73], Transilvania[74] şi Banat[75] aparţinînd etapei tîrzii a culturii Starčevo-Criş, fapt care ne permite fixarea acestui orizont în faza a IV-a a culturii Starčevo (Vl. Milojčić).

---

[65] S. Morintz, *Materiale*, V, p. 355.

[66] D. Berciu şi Eug. Comşa, *Materiale*, II, 1956, p. 266.

[67] Alexandru Vulpe, *Necropola hallstattiană de la Ferigile*, Bucureşti, 1967, p. 20.

[68] A. Benéc şi B. Covác, *Glasinac*, 2, pl. 25/1—3.

[69] Olga C. Necrasov şi Serafina Antoniu, comunicarea amintită.

[70] Eug. Zaharia, *Dacia*, N. S., VI, 1962, cu precădere în nivelurile I şi II.

[71] Gh. Lazarovici, *ActaMN*, VI, 1969, p. 22.

[72] Vl. Milojčić, *Chronologie der Jüngeren Steinzeit Mittel-und Südosteuropas*, Berlin, 1949, p. 38, 74.

[73] M. Petrescu-Dîmboviţa, *Acta ArchHung*, 9, 1958, 1—4, p. 55.

[74] Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 24—26.

[75] Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 22—23; Idem, *ActaMN*, 8, 1971, p. 409 şi urm.

O altă problemă importantă pe care o ridică așezarea de la Trestiana este cea a aspectului pe care-l prezintă.

Procedînd prin asociere și excludere, remarcăm caracterul unitar al materialului arheologic de aici, cu acela întîlnit în sud-estul Transilvaniei și Banat și unele diferențe care pot fi sesizate între aceasta și așezările din nordul Moldovei[76]. Credem că ne aflăm în fața a două aspecte ale aceleeași culturi în Moldova : unul care păstrează mai multe elemente starčeviene (ceramica fină, ceramica pictată, străchinile și cupele cu picior înalt), rare sau inexistente în așezările din nordul Moldovei, unde elementele Criș, sînt mai evidente, cum ar fi, de exemplu vasele cu mai multe piciorușe[77], inexistente în Trestiana.

Asupra ritului de înmormîntare[78], practicat de neoliticii de la Trestiana, remarcăm că în toate cazurile este inhumația în poziție chircită, în interiorul așezării, în imediata apropiere a locuințelor. Precizăm faptul că nu există un „canon" în ceea ce privește direcția în care sînt orientați morții, însă în toate cazurile, culcați pe dreapta sau pe stînga, ei sînt cu privirea spre est. Inventarul mormintelor foarte sărac, se referă doar la ceramică și rar ofrande.

Ținînd cont de cadrul restrîns al prezentării descoperirilor de la Trestiana, renunțăm să aducem în discuție și alte probleme importante ridicate de această așezare.

Unele dintre acestea vor constitui obiectul unor materiale separate.

Continuarea cercetărilor va stabili întinderea așezării (fixîndu-se și latura sa estică), planul de dispunere al locuințelor în interiorul ei, precum și noi precizuni asupra problemelor esențiale cu care se prezintă această cultură în jumătatea sudică a Moldovei, în contextul ei general.

LES FOUILLES ARCHÉOLOGIQUES DE TRESTIANA, LA COMMUNE DE GRIVIȚA, LE DÉPARTEMENT DE VASLUI

Résumé

Entre 1964—1974 on a fait des fouilles archéologiques dans l'habitat néolitique de type Criș de Trestiana, la commune de Grivița, le département de Vaslui. A cette ocasion, on a sondé une surface de plus de 2700 m², en établissant la présence de deux niveaux d'habitation. Sur la surface examinée on a identifié 16 habitations, 38 tombes, 4 âtres excepté les complexes d'habitation et un four.

Le premier niveau est caractérisé par des habitations semihuttes (L. 3 et L. 10). On remarque la présence d'un riche matériel archéologique : des outils sculptés en silex, obsidienne et grès ; des outils ciseles ; un riche matériel céramique dont on remarque la céramique fine rouge, noire ou grise, très jolie et la céramique peinte (en employant des motifs géometriques obtenus par la couleur brune, noire et blanche sur le fond rouge préparé ou sur le fond du vase). On rencontre les vases-local, les vases-barrique, les écuelles demispherique et tronconiques, les écuelles et les coupes bitronconiques, à fond annulaire, plat on à pied haut.

Le premier niveau de Trestiana s'encadre chronologiquement, à la fin de la III-e phase de la culture Starčevo-Criș.

Le deuxieme niveau est caractérisé par des habitations de surface, de forme rectangulaire, de dimensions grandes ou petites (L. 1, 2, 4, 9, 11—16). De l'intérieur des complexes d'habitation on a acumulé un riche matériel archéologique, des outils taillés en silex, obsidienne, grès marne ; des haches polies, trapézoïdal et embauchoirs des outils en os, (des spatules, des insstruments à piquer) ; un nombreux matériel céramique qui se remarque par l'augmentation de la catégorie avec du sable et parfois de petites pierres dans la composition, de la céramique fine dont on distingue, comme forme inexistente dans le premier niveau, l'ecuelle à un bitronconisme

[76] Ne referim mai ales la așezarea de la Suceava.

[77] N. Ursulescu, *op. cit.*, manuscris.

[78] Riturile de înmormîntare ale comunităților Criș, pe baza descoperirilor de la Trestiana, constituie obiectul unui alt articol.

prononcé la reduction de la céramique peinte (qui emploie seulement la peinture avec du noir ou brun). Le II-e niveau de Trestiana correspond à l'horizon chronologique Starčevo-Criş-IV.

Les 38 tombes découvertes à Trestiana indiquent la pésence des 5 tombes appartenant à la culture Criş (M 6 ; M 9 ; M 18 ; M 30 ; M 32), 5 tombes appartenant à la culture Noua (M 1 ; M. 23 ; M. 24 ; M. 35 ; M. 37) ; deux tombes appartenant à Hallstatt (M. 14 ; M. 27 ; M. 28) et une tombe de l'époque des migrations.

L'EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1 Trestiana — Section profil. Fig. 2 Trestiana — 1 four, 2 âtre, 3 L. 11 (detail) 4 L. 12. Fig. 3 Trestiana — 1 M. 36 ; 2 M 35 ; 3 M 32. Fig. 4 Trestiana — L'atre nr. 4. Fig. 5 Trestiana — L'atre nr. 2 et nr. 3. Fig. 6 Trestiana — 1 M 6 ; 2 M 9 ; 3 M 30. Fig. 7 Trestiana — 1 M 1 ; 2 M 24 ; 3 M 23. Fig. 8 Trestiana — 1 M 14 ; 2 M 33. Fig. 9 Trestiana — Outils de silex. Fig. 10 Trestiana — 1—4, 6, 8, outils en os ; 5, 7, 9, haches ciselées. Fig. 11 Trestiana — Haches ciselécs. Fig. 12 Trestiana — Fragments céramiques (niveaux I et II). Fig. 13 Trestiana — Fragments de vases (niveaux I et II). Fig. 14 Trestiana — Fragments ceramiques (niveaux I et II). Fig. 15 Trestiana — 1—13 fragments de coupes et bols ; 14 vase-bol. Fig. 16 Trestiana — Céramique peinte. Fig. 17 Trestiana — Céramique peinte. Fig. 18 Trestiana — 1—5 ceramique de M ; 6 idoles (anthropomorphes) ; 7 petit autel ; 8 spatule en os ; 9 vase de L 12. Fig. 19 Trestiana — 1—4 vases (la culture „Noua") ; 5 vase (Hallstatt).